

DE RANDVOORWAARDEN in het gemeenschappelijk landbouwbeleid

DISCLAIMER

Het Departement Landbouw en Visserij wil met deze brochure het publiek en vooral de landbouwer concreet informeren over de randvoorwaarden in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

Deze gegevens:

- omvatten uitsluitend informatie van algemene aard die niet op de specifieke omstandigheden van enige persoon of entiteit gericht is;
- zijn niet noodzakelijk alomvattend, volledig, nauwkeurig of bijgewerkt;
- vormen geen professioneel of rechtskundig advies.

Redactiedatum: januari 2016.

versie 03.01

COLOFON

Deze brochure is een initiatief van het Departement Landbouw en Visserij.

Voor inlichtingen van algemene aard kunt u steeds terecht bij:

Dimitri De Spiegeleer

Tel.: 02 552 75 54

Fax: 02 552 75 11

dimitri.despiegeleer@lvvlaanderen.be

Verantwoordelijke uitgever:

secretaris-generaal

Jules Van Liefferinge,

Departement Landbouw en Visserij

VOORWOORD

De randvoorwaarden – ook gekend onder de naam ‘cross compliance’ – zijn ingevoerd bij de vorige grote hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Ook in het nieuwe GLB vanaf 2015 blijven ze bestaan, weliswaar in een licht gewijzigde en vereenvoudigde vorm.

De randvoorwaarden zijn gekoppeld aan de uitbetaling van alle rechtstreekse steun (basisbetaling, vergroening, betaling voor jonge landbouwers, premie voor het behoud van de gespecialiseerde zoogkoeienhouderij, premie voor het produceren van vleeskalveren) en de betalingen van de agromilieumaatregelen, de beheerovereenkomsten, de hectaresteen bio en de bebossingsmaatregelen van de tweede pijler van het GLB.

Met de randvoorwaarden beoogt Europa een marktgerichte, duurzame landbouw in overeenstemming met de wensen van de maatschappij. Daarnaast streeft ze naar een beter evenwicht tussen landbouw en milieu.

De randvoorwaarden hebben betrekking op

- het milieu, klimaatverandering en een goede landbouwconditie van grond;
- de volksgezondheid, de diergezondheid en de gezondheid van planten;
- het dierenwelzijn.

De brochure bevat informatie over de randvoorwaarden die van toepassing zijn vanaf 2016. Deze brochure vervangt dus de voorgaande brochures over de randvoorwaarden en heeft als doel de landbouwers zo duidelijk en concreet mogelijk te informeren over de geldende verplichtingen.

Mocht u na het lezen van deze brochure nog vragen hebben, kan u voor meer informatie terecht:

- bij de buitendienst van het Departement Landbouw en Visserij (voor contactgegevens: zie Bijlage 9);
- op de website <http://lvvlaanderen.be/nl>;
- op het e-mailadres: inkomenssteun.controles@lvvlaanderen.be.

Secretaris-generaal
Jules Van Liefferinge

1. Inleiding

1.1 WAT ZIJN DE RANDVOORWAARDEN?

De hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) in 2003, ook gekend onder de naam "Mid Term Review (MTR)", betekende een fundamentele ommezwaai van het gevoerde landbouwbeleid in de Europese Unie. Met de invoering van de bedrijfstoelageregeling en het opleggen van randvoorwaarden beoogde het hervormde GLB een duurzame, marktgerichte landbouw te bevorderen die in overeenstemming is met de wensen van de maatschappij.

In het nieuwe GLB vanaf 2015 zijn de randvoorwaarden behouden, weliswaar in een licht gewijzigde en vereenvoudigde vorm.

De uitbetaling van de steun blijft gekoppeld aan de naleving van de randvoorwaarden. Het gaat daarbij om alle rechtstreekse steun (basisbetaling, vergroening, betaling voor jonge landbouwers, premie voor het behoud van de gespecialiseerde zoogkoeienhouderij, premie voor het produceren van vleeskalveren) en steun uit het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) voor agromilieu- en klimaatmaatregelen (AMKM), hectaresteen bio en bebossingsmaatregelen.

Een landbouwer die één of meer randvoorwaarden niet naleeft, moet er rekening mee houden dat hij minder steun uitbetaald kan krijgen.

De randvoorwaarden zijn onder te verdelen in drie groepen van maatregelen:

- De uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE) uit 13 Europese richtlijnen en verordeningen die betrekking hebben op milieu, volksgezondheid, diergezondheid, gezondheid van planten en dierenwelzijn. Dit zijn geen nieuwe verplichtingen voor de landbouwers (zie ook bijlage 1).
- De normen voor een goede landbouw- en milieuconditie (GLMC) van grond met betrekking tot water, de bodem en koolstofvoorraad, de biodiversiteit, het landschap en het minimaal onderhoud. Voor deze normen is er wel regionale invulling gegeven via een besluit van de Vlaamse regering. Het gaat om maatregelen die hun nut bewezen hebben, tot de goede landbouwpraktijk behoren en ook controleerbaar zijn.
- De verplichting tot het behoud van het blijvend grasland (overgangsmaatregelen tot en met 2016)

Het voldoen aan de randvoorwaarden om steun te verkrijgen, is eveneens gekend onder de naam 'cross compliance'.

1.2 WELKE RANDVOORWAARDEN ZIJN NIEUW IN 2016?

De erosieverplichtingen (minimale bodembedekking en minimaal landbeheer om erosie tegen te gaan) zijn grondig gewijzigd. De fytolicensie wordt opgenomen als randvoorwaarde. Daarnaast zijn er ook bepaalde wijzigingen n.a.v. MAP5.

2. Milieu, klimaatverandering en goede landbouwconditie van grond

WATER

2.1 NITRAATRICHTLIJN (RBE1)

Richtlijn voor de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (91/676/ EEG)

Het mestdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten zorgen voor de omzetting van de nitraatrichtlijn in Vlaamse wetgeving. De Mestbank van de Vlaamse Landmaatschappij staat in voor de praktische uitvoering van het mestdecreet. Voor meer informatie over de beheerseisen die voortvloeien uit het mestdecreet kan steeds een beroep gedaan worden op de buitendiensten van de Mestbank (zie Bijlage 9).

2.1.1 Voldoende opslagcapaciteit

Elk landbouwbedrijf moet beschikken over een mestopslagcapaciteit voor dierlijke mest van ten minste:

- 9 maanden voor dieren die steeds op stal staan;
- 6 maanden voor dieren met buitenloop;
- 3 maanden voor stalmest.

De tijdelijke opslag van vaste dierlijke mest op landbouwgrond of op de kopakker (het uiteinde van het veld) telt niet mee als permanente opslagcapaciteit.

De verplichting geldt niet indien de producent kan aantonen dat elke hoeveelheid mest boven de werkelijke opslagcapaciteit op een voor het leefmilieu onschadelijke wijze zal worden verwijderd.

2.1.2 Voorwaarden voor de opslag van dierlijke mest

Om verliezen naar het milieu te voorkomen moet de opslag van dierlijke mest voldoen aan bepaalde voorwaarden:

De voorwaarden voor vaste dierlijke mest zijn:

- de mestopslag is omgeven door mestdichte wanden;
- het drain- en regenwater wordt opgevangen en verzameld in mestdichte gesloten opslagruimten (aalputten);
- er zijn geen afleidingskanalen of overstorten naar oppervlaktewater, openbare riolering, grondwater, kunstmatige afvoerwegen voor regenwater of naar verliesputten.

De voorwaarden voor mengmest zijn:

- er zijn geen afleidingskanalen of overstorten naar oppervlaktewater, openbare riolering, grondwater, kunstmatige afvoerwegen voor regenwater of naar verliesputten;
- er zijn mestdichte voorzieningen om gemorste mengmest op te vangen. Opslagplaatsen voor mengmest moeten afgesloten zijn voor de buitenlucht.

De bodem en wanden moeten mestdicht zijn en vervaardigd uit duurzame materialen.

Vanaf 15 november 2013 mag de opslag op landbouwgrond of op de kopakker niet meer gebeuren tussen 15 november en 15 januari. Deze mest mag bovendien maximaal twee maand voorafgaandelijk aan het effectief uitrijden op het veld aanwezig zijn.

2.1.3 Correcte mestbalans

De mestbalans geeft aan of mest op een verantwoorde wijze wordt afgezet. Het opstellen van de mestbalans omvat het nagaan of al de op het bedrijf geproduceerde en de eventueel van buiten het bedrijf aangevoerde mest ofwel op de eigen grond werd uitgereden, ofwel in een mestopslagplaats werd bewaard, ofwel werd getransporteerd naar gronden of mestopslag van derden. Een positieve mestbalans duidt op een niet-conforme mestafzet, wat met toepassing van het mestdecreet bestraft zal worden met een administratieve boete. De berekening gebeurt op basis van de definitieve cijfers van het jaar voordien.

2.1.4 Uitrijverbod voor mest van niet-focus en focusbedrijven

De landbouwer moet het uitrijverbod voor mest naleven. Bemesting gebeurt best op een ogenblik dat het gewas stikstof nodig heeft voor de vorming van bladeren en wortels. Dan zijn de hoeveelheden stikstof die in het grond- en oppervlaktewater terechtkomen door uitspoeling relatief kleiner. Om die reden is het spreiden van mest aan vaste regels onderworpen.

Focusbedrijven zijn bedrijven waarbij meer dan 50 % van het areaal gelegen is in focusgebieden. In deze gebieden worden de nitraatconcentraties in het oppervlaktewater overschreden of is de nitraatconcentratie in het grondwater onvoldoende verbeterd. Focusbedrijven onder MAP 5 beschouwd, moeten bijkomende maatregelen toepassen. Op het Mestbankloket vindt u de **status van uw bedrijf** terug.

In MAP 5 is de uitrijregeling geharmoniseerd. Daardoor krijgen meststoffen met gelijkaardige eigenschappen op vlak van stikstofvrijstelling, dezelfde uitrijregeling. Het type meststof bepaalt m.a.w. in welke periode de meststof mag opgebracht worden en onder welke voorwaarden. De meststoffen zijn opgedeeld in drie types:

- **meststoffen van type 1:** stalmest, champost en traagwerkende meststoffen
  - stalmest: een mengsel van stro en uitwerpselen van runderen, paarden, schapen, geiten of varkens, met een drogestofgehalte van minimaal 20 procent. De vaste mest in het mengsel moet afkomstig zijn van dieren die zijn gehuisvest in ingestrooide stallen of van het bewerken van dierlijke mest met stro. Mengsels met uitwerpselen van pluimvee worden niet beschouwd als stalmest.
  - champost: afgeogste champignonmest, die overblijft na het telen van champignons.
  - traagwerkende meststoffen: gecertificeerde gft- en groencompost of bewerkte dierlijke mest en andere meststoffen met een attest als traagwerkende meststof.
- **meststoffen van type 2:** alle meststoffen die niet tot type 1 of 3 behoren
- **meststoffen van type 3:** kunstmest, spuiroom en effluent
  - kunstmest
  - spuiroom: drainwater dat niet hergebruikt wordt als voedingswater, afkomstig van de teelt van planten op groeimedium
  - effluent: een meststof met een drogestofgehalte van maximaal 2 procent, ontstaan uit de biologische behandeling van dierlijke of andere meststoffen door middel van nitrificatie of denitrificatie.

De uitrijperiode is voor bepaalde types meststoffen daarnaast afhankelijk van:

- het **soort bedrijf** (focusbedrijf of niet). Algemeen is de uitrijperiode voor focusbedrijven ingekort van 1 maart tot 15 augustus.
- de **teelt** (akkerland, grasland of specifieke teelten) en
- het **bodemtype** (zware kleigrond of niet).

Met behulp van volgende [tool](#) kunt u op basis van uw type bedrijf, type bodem en type teelt de periode bekijken waarin u de gewenste meststof kan uitrijden (van toepassing vanaf 2016) binnen MAP5 (<http://uitrijregeling.vcm-mestverwerking.be/>).

Meer uitleg, zie: [Link](#)

Overigens is het **verboden** om dierlijke mest, andere meststoffen of kunstmest te spreiden:

- op alle zondagen en feestdagen, met uitzondering van kunstmest;
- vóór zonsopgang en na zonsondergang;

2.1.5 Verbod op mestspreiding langs waterlopen of op drassig land of op steile hellingen

Het is verboden meststoffen op of in de bodem te brengen (met uitzondering van bemesting door rechtstreekse uitscheiding):

- tot 5 meter landinwaarts vanaf de bovenste rand van het talud van een waterloop;
- tot 10 meter landinwaarts vanaf de bovenste rand van het talud van een waterloop die gelegen is in het Vlaams Ecologisch Netwerk;
- tot 10 meter landinwaarts vanaf de bovenste rand van het talud van een waterloop, als een helling grenst aan een waterloop.

De hier bedoelde waterlopen zijn de bevaarbare waterlopen en de onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede en derde categorie, ingedeeld op grond van de wet van 28 december 1967 betreffende de onbevaarbare waterlopen.

Bij mestspreiding op drassig, ondergelopen, bevroren of besneeuwd land bestaat een groot risico dat de voedingsstoffen aanwezig in de mest afspoelen naar oppervlaktewateren. Daarom is het in die omstandigheden verboden mest op land op te brengen.

Drassige gronden zijn plaatsen waar de grondwatertafel zich op het ogenblik van de bemesting op minder dan 20 cm onder het maaiveld bevindt.

Op landbouwgronden met een hellingsgraad van meer dan 8% moeten meststoffen op de volgende wijze op of in de bodem gebracht worden:

- op beteelde hellingen is voor het op of in de bodem brengen van dierlijke of vloeibare andere meststoffen, zode-injectie of mestinjectie verplicht;
- op niet-beteelde hellingen is:
  - voor het op of in de bodem brengen van dierlijke mest mestinjectie of directe onderwerking in één werkgang verplicht;
  - voor het op of in de bodem brengen van kunstmest en andere meststoffen de directe onderwerking in één werkgang verplicht. In afwijking hiervan moeten kunstmest in vaste vorm of andere meststoffen in vaste vorm binnen het uur na de aanwending ondergewerkt worden;
  - Het op of in de bodem brengen van kunstmest of dierlijke mest, met uitzondering van rechtstreekse uitscheiding door begrazing, is verboden op percelen landbouwgrond met een gemiddeld stijgingspercentage hoger of gelijk aan 15 %.

2.16 Emissiearme aanwending van mest

Dierlijke mest en andere meststoffen moeten emissiearm op of in de bodem gebracht worden.

Dit betekent dat:

- bij bemesting de toegediende meststoffen niet mogen afspoelen;
- zowel stalmest, champost als andere meststoffen, die arm zijn aan ammoniakale stikstof, binnen 24 uur na het opbrengen ingewerkt moeten worden. Deze verplichting geldt echter niet indien stalmest of champost op grasland wordt opgebracht;
- voor dierlijke mest en andere meststoffen die niet onder het bovenvermelde punt vallen, de volgende technieken moeten worden toegepast:
  - voor grasland: zode-injectie ofwel sleepslangtechniek;
  - voor niet-beteelde landbouwgrond: mestinjectie of het in twee opeenvolgende werkgangen uitspreiden en inwerken van de mest, waarbij de mest binnen twee uur na het uitspreiden moet zijn ingewerkt op het perceel in kwestie;
  - op zaterdagen is het verplicht om de dierlijke mest onmiddellijk in te werken;
  - voor beteelde landbouwgronden andere dan grasland: mestinjectie of sleepslangtechniek.

2.17 Verbod op mestlozing

Er mogen geen dierlijke mest, andere meststoffen of kunstmest geloosd of gestort worden in openbare rioleringen, oppervlaktewateren, grondwater, evenals op openbare wegen, bermen en op alle andere plaatsen die geen landbouwgrond zijn.

2.2 BUFFERSTROKEN LANGS WATERLOPEN (GLMC1)

2.2.1 Gewasbeschermingsmiddelvrije zone langs waterlopen

Landbouwers moeten een gewasbeschermingsmiddelvrije zone respecteren van één meter breed landinwaarts gemeten vanaf de bovenste rand van het talud van de bevaarbare waterlopen en de onbevaarbare waterlopen van eerste, tweede of derde categorie ingedeeld op grond van de wet van 28 december 1967 betreffende de onbevaarbare waterlopen. Op de fotoplannen van de verzamelaanvraag worden deze waterlopen voorgedrukt.

2.3 VERGUNNINGSVORWAARDEN IRRIGATIE (GLMC2)

2.3.1 Vergunningsprocedure voor het gebruik van water voor irrigatiedoeleinden

Landbouwers die grond- of oppervlaktewater gebruiken voor bevoeiingsdoeleinden (inclusief het besproeien van teelten), moeten voldoen aan de vergunningsplicht die hieraan gekoppeld is. Ze moeten eveneens de voorwaarden naleven die eventueel in de vergunning zijn opgenomen. Het onttrekken van grond- of oppervlaktewater kan de waterkwaliteit en kwantiteit immers beïnvloeden. Om een beter beheer van de waterlopen en de grondwatervoorraden mogelijk te maken, is het nodig dat landbouwers de vergunningsprocedures en -voorwaarden naleven.

De vergunning voor grondwaterwinning is opgenomen in de milieuvergunning van een bedrijf.

De klassenindeling van een bedrijf in zijn totaliteit komt overeen met de klasse van de meest hinderlijke activiteit die in de inrichting plaatsvindt. Wat de vergunningsplicht voor de onttrekking van grondwater betreft wordt er onderscheid gemaakt op basis van het opgepompte debiet. Indien het totaal opgepompte debiet (dus alle grondwaterwinningen samen) groter is dan 30 000 m³/jaar is een milieuvergunning klasse 1 nodig. Indien de totale waterbehoefte meer dan 5 000 maar maximaal 30 000 m³/jaar bedraagt, is een milieuvergunning klasse 2 nodig. Bij een waterbehoefte van maximaal 5 000 m³/jaar is het afhankelijk van de diepte van de diepste grondwaterwinning van het bedrijf. Indien deze een diepte heeft die groter is dan het dieptecriterium, is een milieuvergunning klasse 2 nodig. Indien alle putten een diepte hebben die kleiner of gelijk is aan het dieptecriterium ter plaatse, is een melding nodig (klasse 3). Voor het dieptecriterium zijn er enerzijds bepaalde gebieden waarbinnen er slechts tot een beperkte diepte mag geboord worden (waterwingebied, beschermingszones type I en II rond drinkwaterwinningen). Anderzijds zijn er gebieden die gevoeliger zijn naar het oppompen van grondwater. Zo is er een vergunningsplicht in en nabij speciale beschermingszones (gebieden die werden aangegeven voor bepaalde habitats en/of soorten ter uitvoering van de Vogel- of de Habitatrichtlijn door hun status), maar geldt er ook een beperking naar de diepte in gebieden waar er verzilt grondwater voorkomt, omdat een grondwaterwinning hier voor een verstoring kan zorgen.

De volgende tabel geeft weer in welke gevallen een vergunning nodig is en wie de vergunning verleent.

	Voorwaarde	Vergunning?	Verantwoordelijke
Grondwater	VLAREM klasse 3	Melding	College van Burgemeester en Schepenen
	VLAREM klasse 2	Vergunning	College van Burgemeester en Schepenen
	VLAREM klasse 1	Vergunning	Deputatie
Bevaarbare waterlopen*	< 500 m ² /jaar	Melding	Westen en centrum van Vlaanderen: Waterwegen & Zeekanaal Oosten van Vlaanderen: De Scheepvaart
	> 500 m ² /jaar	Vergunning	Westen en centrum van Vlaanderen: Waterwegen & Zeekanaal Oosten van Vlaanderen: De Scheepvaart
Onbevaarbare waterlopen*	Vaste constructie	Vergunning	1e categorie: Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)
			2e en 3e categorie: provincies, gemeenten, steden, polders en wateringen
	Polder of watering	Vergunning**	Polders en wateringen

* In de Vlaamse Hydrografische Atlas kan u de bevaarbare en onbevaarbare waterlopen terugvinden (<http://geo-vlaanderen.agiv.be>).

** Indien de waterloop zich binnen een poldergebied of watering bevindt, moet rekening gehouden worden met mogelijk bestaande politiereglementen binnen het gebied die de watervang afhankelijk kunnen stellen van een vergunning of toelating.

Meer informatie : Waterwegen & Zeekanaal : www.wenz.be ; De Scheepvaart : www.descheepvaart.be ; VMM : www.vmm.be

2.4 BESCHERMING GRONDWATER (GLMC3)

2.4.1 Bescherming van de kwaliteit van het grondwater tegen verontreiniging door gevaarlijke stoffen

Het direct lozen van gevaarlijke stoffen uit de lijst 1 en 2 van bijlage 2b van Vlarem I (zie Bijlage 2) is verboden, en ook het indirect lozen van gevaarlijke stoffen uit lijst 1 is verboden. Voor het indirect lozen van stoffen uit lijst 2 is een milieuvergunning nodig.

Direct lozen wordt gedefinieerd als het toevoegen of verspreiden van stoffen in het grondwater zonder doorsijpelen in de bodem of de ondergrond.

Indirect lozen daarentegen is het toevoegen of verspreiden van stoffen in het grondwater na doorsijpelen in de bodem of de ondergrond.

De hoogste grondwaterstand in het gebied is steeds bepalend voor het vaststellen van een directe of indirecte lozing.

De bepalingen over het lozen in het grondwater zijn niet van toepassing op:

- de uitspreiding van meststoffen mits de opgelegde grenswaarden of toegelaten hoeveelheden en/of de gebruiksaanwijzingen worden nageleefd conform de bepalingen van het mestdecreet;
- buiten de waterwingebieden en de beschermingszones type I, II en III, de uitspreiding van stoffen voor gebruik in land- en tuinbouw, mits de opgelegde grenswaarden of toegelaten hoeveelheden en/of de gebruiksaanwijzingen worden nageleefd.

2.4.2 Afdekken van boorgaten van verlaten grondwaterwinningen

Boorputten voor het winnen van grondwater mogen geen aanleiding geven tot verontreiniging van de watervoerende lagen doorheen de boorgaten. Om die reden moet de ontsluiting van de watervoerende laag van de boorgaten van verlaten waterwinningen afgedekt worden indien ze een potentieel gevaar vormen.

De buitengebruikstelling en het opvulschema moet gemeld worden aan de Vlaamse Milieu-maatschappij.

BODEM EN KOOLSTOFVOORRAAD

2.5 MINIMALE BODEMBEDEKKING (GLMC4)

In het kader van de erosiebestrijding zijn landbouwers verplicht om maatregelen te treffen op percelen met een zeer hoge en hoge erosiegevoeligheid. Naast maatregelen gericht op een gepast landbeheer moet de landbouwer eveneens in functie van de teelt zorgen voor een minimale bodembedekking. Deze maatregelen komen in het volgende punt aan bod en staan in detail beschreven in Bijlage 3.

2.6 MINIMAAL LANDBEHEER OM EROSIE TEGEN TE GAAN (GLMC5)

Bodemerosie vermindert de bodemvruchtbaarheid en de opbrengsten op lange termijn, draagt bij tot het ontstaan van modderstromen en overmatige ruimspecie. Op basis van gegevens uit een wetenschappelijk model gebruikt door de afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie worden de erosiegevoelige percelen in 4 klassen opgedeeld, met name zeer hoog, hoog, medium en laag erosiegevoelig.

De beschikbare gegevens in verband met de erosiegevoeligheid van een bepaald perceel worden voorgedrukt op de verzamel aanvraag. Zo heeft de landbouwer een duidelijke indicatie op welke percelen hij erosiemaatregelen moet nemen.

Landbouwers die aan de hand van een analyse van een bodemstaal kunnen aantonen dat het koolstofgehalte minstens 1,7% bedraagt en de pH zich in de optimale zone bevindt, kunnen een aanvraag indienen bij de buitendiensten van het Departement Landbouw en Visserij om de erosiegevoeligheid van het desbetreffende perceel met één klasse te laten dalen.

De monsterneming en analyse van het bodemstaal wordt uitgevoerd door een erkend laboratorium in de discipline bodem, deeldomein bodembescherming.

De bodemanalyse heeft een geldigheidsduur van vijf jaar vanaf de datum waarop de staalname heeft plaatsgevonden. De herklassering van een perceel loopt per kalenderjaar: ze vangt aan op 1 januari van het jaar waarin de aanvraag voor herklassering wordt goedgekeurd en eindigt op 31 december van het jaar dat voorafgaat aan de einddatum van de maximale geldigheidsduur van de bodemanalyse. Als het perceel van vorm verandert, blijft de herklassering geldig voor zover het perceel voor minstens 80% overlapt met het oorspronkelijk perceel waarop de staalname is uitgevoerd die aan de basis lag voor de herklassering.

Bodemtype	Optimale zone zuurtegraad (pH-KCl)
zand	5,0 - 6,0
zandleem	5,5 - 6,5
leem	6,5 - 7,5
klei	7,0 - 8,0

Vanaf 1 januari 2016 zijn de geldende verplichtingen bijgestuurd. Landbouwers zijn nog steeds verplicht om op percelen met een zeer hoge erosiegevoeligheid (de paarse percelen) en op de percelen met hoge erosiegevoeligheid (de rode percelen) erosiebestrijdingsmaatregelen te nemen. Wel wordt hen meer flexibiliteit geboden om naargelang de bodem-, weers- en teeltoomstandigheden en op basis van hun expertise en deze van specialisten ter zake, een gepast maatregelenpakket uit te voeren. De klemtoon van de nieuwe verplichtingen blijft evenwel nog steeds liggen op de brongerichte aanpak van erosie, maar er worden ook effectgerichte maatregelen mee opgenomen. Beide types van maatregelen zijn complementair: zowel de erosie op de percelen zelf wordt aangepakt als de afstroming van sediment en modder naar wegen, dorpen en waterlopen wordt vermeden.

Alle landbouwteelten zijn voortaan opgedeeld in vier teeltcategorieën, deze staan vermeld in de kolom erosiegevoeligheid van de teelt ([teeltcode tabel](#)):

- Teelten die het jaar rond een volledige bedekking van de bodem bieden, vb. grasland (JT)
- Teelten ingezaaid vóór 1 januari, vb. wintergranen (WT)
- Teelten ingezaaid na 1 januari, vb. suikerbieten, maïs, groenten, ruggenteelten (ZT)
- Meerjarige teelten, vb. fruitteelt, boomkwekerij (MT)

In functie van de erosiegevoeligheid van een perceel zal de landbouwer voor elk van de teeltcategorieën maatregelen uit één of meerdere pakketten moeten kiezen. Dit wordt verder verduidelijkt in bijlage 3. Welke maatregelen in de verschillende pakketten zijn opgenomen, is tevens terug te vinden in bijlage 3.

Op percelen met een medium (oranje percelen) of lage (gele percelen) erosiegevoeligheid is de landbouwer niet verplicht om maatregelen te treffen. De Vlaamse overheid beveelt de landbouwers wel sterk aan om ook op deze percelen dezelfde erosiebestrijdende technieken toe te passen.

2.7 HANDHAVING ORGANISCHE STOF (GLMC6)

2.7.1 Aantal analysesresultaten C en pH

De bodemvruchtbaarheid en de bodemstructuur zijn essentiële voorwaarden voor een bodem in goede conditie. Een goede bodemstructuur garandeert een goede ontwikkeling van het wortelstelsel. Dit is belangrijk voor de begingroei van het gewas. Van een goede start profiteert het gewas tijdens de rest van zijn ontwikkeling. Een goed ontwikkeld wortelgestel kan de aangeboden voedingsstoffen optimaal benutten zodat de

mestgift verminderd kan worden.

Aangezien de zuurtegraad (pH) en het organischestofgehalte (C) in belangrijke mate de bodemstructuur beïnvloeden en perceelsgebonden zijn, zijn zij een geschikte indicator hiervoor. Een regelmatige representatieve grondontleding moet de landbouwer dan ook de noodzakelijke kennis over de bodemvruchtbaarheid en de bodemstructuur verschaffen.

Om die reden moet de landbouwer de zuurtegraad en het organische koolstofgehalte van een aantal van zijn percelen, die geen grasland zijn of die geen permanente bedekking hebben, laten bepalen door een erkend laboratorium. Hij moet de bijhorende analysesresultaten, verkregen via gestandaardiseerde staalname- en analysemethoden, kunnen voorleggen. Bovendien dient over de jaren heen gezorgd te worden voor een rotatie van de percelen die ontleed worden over het ganse bedrijf.

Elk analysesresultaat is vijf jaar geldig. Bij een te laag organischkoolstofgehalte moet de landbouwer op dat perceel het op basis van de analysesresultaten gegeven advies volgen. Als uit de analysesresultaten blijkt dat een perceel een te lage zuurtegraad heeft, dan moet de landbouwer het bekalken volgens het advies gegeven op basis van de analysesresultaten.

Afhankelijk van zijn totaal areaal landbouwgrond exclusief grasland en permanente bedekking moet de landbouwer per begonnen schijf van vijf hectare minstens één geldig analysesresultaat kunnen voorleggen.

Het vereiste minimumaantal geldige analyses wordt bijkomend begrensd door het aantal door de landbouwer aangegeven percelen landbouwgrond die geen grasland zijn of geen permanente bedekking hebben.

Onder percelen met een permanente bedekking verstaan we:

1. Enerzijds teelten onder glas of in loodsen (in de verzamelaanvraag aangeduid met de gepecialiseerde productiemethodes
  - SER: serres met teelt in volle grond
  - SGM: serres met teelt op groeime-dium
  - NPO: niet-permanent overkapte teelt op groeime-dium
  - CON: teelt op groeime-dium in open lucht (bv. containervelden)
  - CIV: teelt in containers op/in volle grond (bv. chrysanten)
  - LOO: loods (voor plantaardige pro-ductie, bv. witloof)
2. Anderzijds teelten die meerdere jaren op het perceel aanwezig blijven. Dit zijn de teelten die het volledige jaar een bedekking bieden (code JT in de kolom 'erosie-gevoeligheid van de teelt' in bijlage van de toelichting bij de verzamelaanvraag) alsook de meerjarige fruitteelten (code MT in diezelfde kolom).

De lijst met erkende laboratoria is terug te vin-den op www.lne.be/themas/bodem/erkenning-laboratoria/erkenning-laboratoria of www.vlaanderen.be/landbouw of bij de buitendien-sten van het Departement Landbouw en Visserij (zie Bijlage 9).

2.7.2 Stoppelbeheer op bouwland

Na de oogst mogen stoppels en oogstresten niet afgebrand worden zodat deze kunnen bijdragen tot de organische stof opbouw in de bodem.

BIODIVERSITEIT

2.8 VOGELRICHTLIJN (RBE2) EN HABITAT RICHTLIJN (RBE3): INSTANDHOUDEN VAN VEGETATIE EN LANDSCHAPSELEMENTEN BINNEN NATURA2000-GEBIEDEN ALSOOK VAN VEGETATIE EN SPECIFIEKE LANDSCHAPSELEMENTEN BUITEN NATURA 2000-GEBIEDEN

Richtlijn inzake het behoud van de vogelstand (2009/147/EG vogelrichtlijn) en richtlijn inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (92/43/EEG habitatrichtlijn)

De beheerseisen die voortvloeien uit de richtlijn over het behoud van de vogelbestand en uit de richtlijn over de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna zijn sterk gelijklopend. Ze worden hier dan ook samen behandeld. In het kader van deze richtlijnen was elke lidstaat verplicht om op basis van wetenschappelijke criteria speciale beschermingszones aan te duiden. Deze speciale beschermingszones maken deel uit van het Europese Natura2000-netwerk. In Vlaanderen zijn 23 vogelrichtlijngebieden (97.580 ha) en 38 habitatrichtlijngebieden (102.000 ha) aangeduid. Op de jaarlijkse verzamelaanvraag kan de landbouwer terugvinden welke percelen zich in een dergelijke speciale beschermingszone (vogelrichtlijngebied en/of habitatrichtlijngebied) bevinden.

De vogelrichtlijn heeft als doelstelling zowel de bescherming van vogels als de bescherming van de leefgebieden van vogels (dus ook buiten de speciale beschermingszones). De habitatrichtlijn wil de biologische diversiteit waarborgen door de algemene bescherming en instandhouding van waardevolle habitats. Om deels aan deze algemene doelstellingen tegemoet te komen zijn in eerste instantie het instandhouden van de natuurlijke vegetatie en de landschapselementen van belang.

Om aan de doelstelling van de bescherming van de leefgebieden tegemoet te komen, is de instandhouding van de natuurlijke vegetatie en de landschapselementen van belang. Daarom moet de landbouwer het verbod, de (natuur)vergunningplicht en de voorwaarden voor het wijzigen van de vegetatie en landschapselementen naleven binnen de speciale beschermingszone.

In het bijzonder voor de bescherming van de leefgebieden van vogels geldt deze verplichting ook buiten de speciale beschermingszones voor het wijzigen van vegetatie alsook voor specifieke landschapselementen zoals knotwilgenrijen die van betekenis zijn voor bijvoorbeeld steenuil en gekraagde roodstaart of laantjes van betekenis voor o.a. wilde eend, smient, waterral.

LANDSCHAP: MINIMAAL ONDERHOUD

2.9 INSTANDHOUDEN LANDSCHAPSELEMENTEN EN MINIMAAL ONDERHOUD (GLMC7)

2.9.1 Instandhouden landschapselementen buiten Natura 2000

Aanvullend op de beheerseisen voortvloeiend uit de vogel- en habitatrichtlijn moeten landbouwers ook buiten de speciale beschermingszones aangeduid in het kader van deze richtlijnen, het verbod, de (natuur)vergunningplicht en de voorwaarden voor het wijzigen van landschapselementen naleven.

Bijlage 4 geeft weer welke activiteiten verboden zijn en welke vergunningplichtig zijn.

Dit behoud geldt vanaf 1 januari 2005. Buiten Natura 2000 vallen onder meer onderstaande landschapselementen onder deze norm:

- **Poel:** een poel is een geïsoleerd watervlak in een natuurlijke laagte met een totale oppervlakte van minder dan 0,1 ha, uitgraving of geconstrueerd waterbekken dat het grootste deel van het jaar met water gevuld is en niet verbonden is met waterlopen en minstens 0,01 ha beslaat ter hoogte van de normale hoogste waterstand.
- **Haag of heg:** een haag of heg moet minstens 25 meter lang en overal minder dan 2 meter breed zijn. Een haag/heg bestaat uit een rij bomen of struiken die vlak naast elkaar zijn geplaatst en zo doorkijk en doorgang belemmeren.
- **Bomenrij:** een bomenrij is een rij van bomen met een lengte van minstens 50 meter en bestaat uit minstens 4 bomen. De afstand tussen de stammen van twee opeenvolgende bomen bedraagt maximaal 40 meter.

- **Houtkant:** een houtkant is een vrijstaande en uitgestrekte vegetatiestrook bestaande uit struiken en soms ook uit bomen die geen doorkijk toelaten. Een houtkant moet minstens een oppervlakte van 0,01 ha innemen en mag maximaal 10 meter breed zijn.
- **Hoogstamboomgaard:** perceel landbouwgrond met hoogstamfruitbomen.

2.9.2 Verbod op het snoeien tijdens het broedseizoen.

Om verstoring te vermijden is het tijdens het broedseizoen (15 maart tot 15 juni) verboden om heggen en bomen te snoeien.

2.9.3 Bestrijding akkerdistel

Om de overwoekering van grasland met akkerdistel te voorkomen, moet de landbouwer de bloei, de zaadvorming en de uitzaaiing van akkerdistel voorkomen.

Op graslanden gelegen in speciale beschermingszones kan hij dit enkel doen door pleksgewijs te maaien of door een andere geschikte beheerwijze zonder gewasbeschermingsmiddelen toe te passen. Op historisch permanent grasland, die buiten de speciale beschermingszones liggen, is dat alleen mogelijk door een pleksgewijze bestrijding toe te passen, door te maaien of een andere beheerwijze toe te passen.

Met deze maatregelen moet hij de ontwikkeling van akkerdistelhaarden voorkomen. Dit zijn aaneengesloten oppervlakten van ten minste 10 m² met akkerdistels in bloei, in zaad of uitgezaaid.

3. Volksgezondheid, diergezondheid en gezondheid van planten

VOEDSELVEILIGHEID

3.1 VOEDSELVEILIGHEID (RBE4)

Verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden

3.1.1 Traceerbaarheid

Om de veiligheid van de voedselketen te kunnen garanderen, is een goede traceerbaarheid in de voedselketen belangrijk. Alle sectoren worden daartoe voorzien van een autocontrolesysteem. Voor de primaire productie in de landbouw is er ook in een andere benadering voorzien, met name het respecteren van de goede hygiënepraktijken en het bijhouden van de nodige gegevens over inkomende en uitgaande producten. Veehouders mogen enkel diervoeders betrekken en gebruiken van geregistreerde en/of erkende inrichtingen.

1. Registratie van gegevens over inkomende en uitgaande producten

Iedere landbouwer moet beschikken over een systeem waarmee hij alle gegevens betreffende de inkomende en uitgaande producten kan aantonen. De inkomende producten betreffen vermeerderingsmateriaal, gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, diervoeders, diergeneesmiddelen, dierlijk vermeerderingsmateriaal en dieren. De uitgaande producten zijn alle plantaardige en dierlijke producten, vermeerderingsmateriaal, alsook levende dieren.

Er zijn geen specifieke bepalingen over hoe de gegevens betreffende de inkomende en uitgaande producten er moeten uitzien. Dit kan gebeuren aan de hand van facturen, leveringsbonnen, registers, teeltfiches...

De minimale gegevens die de landbouwer moet kunnen aantonen zijn:

- een aanduiding van de aard en identificatie van het product;
- de hoeveelheid;
- de datum van ontvangst of levering;
- de naam van de ontvanger of leverancier;

De producten die de landbouwer op de hoeve rechtstreeks aan de consument verkoopt, vallen niet onder de verplichting tot het bijhouden van de gegevens over uitgaande producten.

2. Registratie van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen

Een tweede verplichting in het kader van de traceerbaarheid is het registreren van elk gebruik van de gewasbeschermingsmiddelen. Deze registratie omvat minstens de volgende gegevens:

- identificatie van het perceel en de teelt;
- datum van de behandeling;
- identificatie van het aangewende gewasbeschermingsmiddel;
- gebruikte hoeveelheden.

3. Registratie van gebruik van diergeneesmiddelen:

Een derde verplichting in het kader van de traceerbaarheid is het bijhouden van het gebruik van diergeneesmiddelen in de risicoperiode die in de regelgeving is vastgelegd. Dit is enkel verplicht voor bedrijven die zelf over een voorraad geneesmiddelen willen beschikken en daartoe een overeenkomst van diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding afsluiten met een erkende dierenarts. Het diergeneesmiddelenregister moet in dit geval steeds aanwezig zijn.

In het geval van diergeneeskundige bedrijfsbegeleiding moet elk gebruik van geneesmiddelen tijdens de risicoperiodes worden ingeschreven in het diergeneesmiddelenregister van het bedrijf. De risicoperiode hangt af van de diersoort en stelt een periode voor voorafgaand aan het tijdstip waarop de dierlijke producten in de voedselketen terechtkomen (zie tabel).

Diersoort	Risicoperiode
Runderen en varkens	Twee maanden voor het slachten
Schapen en Geiten	Eén maand voor het slachten
Vleeskalveren	Vanaf de leeftijd van 16 weken

3.1.2 Verbod om levensmiddelen op de markt te brengen die ongeschikt zijn voor consumptie of om diervoeders op de markt te brengen of te voederen met dierenvoeders die ongeschikt zijn voor gebruik

Levensmiddelen mogen niet op de markt gebracht worden wanneer ze onveilig zijn. Onveilige levensmiddelen zijn levensmiddelen die schadelijk zijn voor de gezondheid of die ongeschikt zijn voor menselijke consumptie.

Diervoeders mogen niet in de handel gebracht worden of aan voedselproducerende dieren gevoerd worden wanneer ze onveilig zijn. Onveilige diervoeders zijn enerzijds diervoeders die beschouwd worden als producten met nadelige effecten op de dierlijke of menselijke gezondheid of anderzijds diervoeders die het levensmiddel geproduceerd uit de voedselproducerende dieren, onveilig voor menselijke consumptie maken. Wanneer de normen voor levensmiddelen en/of diervoeders in die mate overschreden worden dat er een gevaar is voor de menselijke gezondheid, worden ze uit de handel genomen. Indien de contaminatie zich voordoet op het niveau van het landbouwbedrijf, is er sprake van een

niet-naleving van deze beheerseis.

Diervoederbedrijven met handelingen in het stadium van de primaire productie van diervoeders zijn daarenboven verplicht om een voorafgaande erkenning als zelfmenger te hebben ingeval het voeder gemengd wordt met gebruikmaking van toevoegingsmiddelen of voormengsels van toevoegingsmiddelen. Deze mogen uitsluitend voor eigen gebruik aangewend worden.

Voor de productie van rauwe melk gelden de volgende specifieke bepalingen. Rauwe melk moet afkomstig zijn van dieren:

- die in een goede algemene gezondheids-toestand verkeren, geen ziekteverschijnselen vertonen die zouden kunnen resulteren in besmetting van de melk en in het bijzonder, niet lijden aan aandoeningen van de voortplantingsorganen waarbij afscheiding plaatsvindt, aan darmontsteking waarbij diarree en/of koorts optreden of aan een zichtbare uierontsteking;
- die geen uierletsels vertonen waardoor de melk kan worden aangetast;
- waaraan geen verboden stoffen of producten zijn toegediend of die geen illegale behandeling hebben ondergaan in de zin van richtlijn 96/23/EG inzake controlemaatregelen ten aanzien van bepaalde stoffen en residuen daarvan in levende dieren en in producten daarvan;
- waarvoor in het geval van toediening van toegestane stoffen of producten de daarvoor voorgeschreven wachttijd in acht is genomen.

3.1.3 Naleven van de minimale hygiënevoorschriften

In het kader van de algemene hygiënevoorschriften moeten de producenten afdoende maatregelen nemen om:

- afval en gevaarlijke stoffen zo op te slaan en te hanteren dat verontreiniging voorkomen wordt;
- toevoegingsmiddelen voor diervoeders en geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik correct toe te passen overeenkomstig de wetgeving in kwestie;
- gewasbeschermingsmiddelen correct toe te passen overeenkomstig de wetgeving in kwestie;
- passende herstelmaatregelen te nemen na de melding van vastgestelde problemen tijdens een officiële controle;
- de insleep en verspreiding van besmettelijke, via levensmiddelen op de mens overdraagbare ziekten te voorkomen, onder meer door voorzorgsmaatregelen te nemen wanneer nieuwe dieren worden binnengebracht en verdachte haarden van dit soort ziekten aan de bevoegde autoriteit te melden. Het gaat hier om de volgende zoönoses en zoönoseverwekkers:
  - brucellose en de verwekkers daarvan;
  - Campylobacteriose en de verwekkers daarvan;
  - echinococcose en de verwekkers daarvan;
  - listeriose en de verwekkers daarvan;
  - salmonellose en de verwekkers daarvan;
  - trichinellose en de verwekkers daarvan;
  - tuberculose veroorzaakt door *Mycobacterium bovis*;
  - verocytotoxine-producerende *Escherichia coli*.

Voor bovenstaande geldt tevens dat beslagen die vatbaar zijn voor een van bovenstaande zoönoses en zoönoseverwekkers regelmatig gecontroleerd worden in het kader van een door de bevoegde autoriteit erkend controleprogramma.

Verdere toelichting rond hygiëne: melk en eieren kan terug gevonden worden in Bijlage 5.

3.2 **HORMONENRICHTLIJN (RBES):**

3.2.1 Verbod op het gebruik van hormonen respecteren

Richtlijn 96/22/EG van de Raad van 29 april 1996 betreffende het verbod op het gebruik, in de veehouderij, van bepaalde stoffen met hormonale werking en van bepaalde stoffen met thyreostatische werking, alsmede van beta-agonisten en tot intrekking van de richtlijnen 81/602/EEG, 88/146/EEG en 88/299/EEG

Het is verboden om stoffen met thyreostatische en hormonale werking en beta-agonisten toe te dienen aan landbouwhuisdieren. Het is eveneens verboden – behalve onder officiële controle – om dieren met sporen van aanwezigheid van verboden stoffen te houden en om het vlees van deze dieren in de handel te brengen of het vlees te verwerken.

Enkel in bepaalde gevallen, zoals bij het therapeutische gebruik of bij bepaalde zoötechnische toepassingen kunnen uitzonderingen toegestaan worden.

IDENTIFICATIE EN REGISTRATIE VAN DIEREN

Richtlijn met betrekking tot de identificatie en de registratie van varkens (2008/71/EG), verordening (EG) tot vaststelling van een identificatie- en registratieregeling voor runderen (1760/2000) en verordening (EG) tot vaststelling van een identificatie- en registratieregeling voor schapen en geiten (21/2004)

3.3 ALGEMENE BEHEERSEISEN VOOR RUNDEREN, VARKENS, SCHAPEN EN GEITEN (RBE6, RBE7, RBE8)

3.3.1 Bijhouden correct register

Elke landbouwer die runderen, varkens, schapen of geiten houdt, moet een correct register bijhouden (per diersoort). Hij registreert in zijn register:

- de geboorte van een dier op het ogenblik van het identificeren;
- de gegevens over de aankomst, het vertrek en de sterfte van een dier binnen de 3 dagen (voor varkens: binnen de 3 dagen na het einde van elke week);

De landbouwer moet zijn register ten minste 5 jaar op zijn bedrijf bewaren en op elk moment aan de controleagenten kunnen tonen. De plaatsingsdocumenten van de schapen, geiten en varkens (zowel voor een aankomst als voor een vertrek) moet hij bij zijn register bewaren.

3.3.2 Aanwezigheid voorgeschreven oormerken

Alle runderen, varkens, schapen en geiten moeten de voorgeschreven oormerken dragen. De landbouwer moet elk pasgeboren dier binnen de onderstaande termijnen identificeren, en in elk geval vóór het dier het bedrijf verlaat.

- Een rund moet hij binnen de 7 dagen na de geboorte identificeren met 2 identieke erkende oormerken.

- Een schaap of geit moet hij ten laatste op de leeftijd van 6 maanden identificeren met 2 identieke erkende oormerken. Uitzondering: hij mag jonge slachtdieren die hij vóór de leeftijd van 12 maanden rechtstreeks naar een binnenlands slachthuis afvoert, identificeren met één beslagoormerk.
- Een varken moet hij ten laatste bij het spenen identificeren met één erkend oormerk.

De landbouwer moet elk ingevoerd rund, schaap of geit (van buiten de EU) laten identificeren door Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ): hij verwittigt dan DGZ binnen de 3 dagen na de aanvoer. Hij moet elk ingevoerd varken binnen de 3 dagen na aankomst identificeren met een erkend oormerk.

Als een rund, schaap of geit één oormerk heeft verloren of als één oormerk onleesbaar is, moet de landbouwer binnen de 7 dagen bij DGZ een nieuw oormerk met hetzelfde identificatienummer bestellen. Binnen de 7 dagen na ontvangst van dat oormerk moet hij het dier hermerken. Als een rund, schaap of geit al zijn oormerken heeft verloren of als alle oormerken onleesbaar zijn, moet de landbouwer onmiddellijk DGZ verwittigen en het dier opstallen. Hij mag het dier dan niet zelf hermerken. Uitzondering: als een jong slachtdier (schaap of geit) zijn beslagoormerk heeft verloren, moet de landbouwer het dier onmiddellijk merken met het eerstvolgende beslagoormerk. Als meer dan 10% van de varkens hun oormerk hebben verloren of hun oormerk onleesbaar is, mag de landbouwer de dieren zelf hermerken.

3.4 BIJKOMENDE SPECIFIEKE BEPALINGEN VOOR RUNDEREN

3.4.1 Aanwezigheid paspoort

Voor elk rund dat langer dan 21 dagen geleden is geboren of aangekomen, moet een geldig paspoort op het bedrijf aanwezig zijn. De landbouwer moet elke geboorte en aankomst binnen de 7 dagen aan Sanitel melden. DGZ levert dan binnen de 14 dagen na die melding een paspoort af (bij een aankomst: als de voorgeschreven onderzoeken een gunstig resultaat hebben). Runderen gaan bij verplaatsingen (naar een ander bedrijf, een veemarkt, een slachthuis,...) altijd vergezeld van het paspoort.

Als een rund sterft, moet de landbouwer binnen de 7 dagen na de sterfte het paspoort (met vermelding "DOOD" op de achterkant en sterftedatum is gelijk aan de vertrekdatum op de voorkant) aan DGZ bezorgen, ook als hij de sterfte al op een andere manier heeft gemeld (VRS of veeportaal).

Uitzondering

Vanaf 1 juli 2011 moet een landbouwer die vleeskalveren houdt, als hij erom vraagt, geen paspoorten meer hebben voor zijn vleeskalveren. Hij laat die keuze weten aan DGZ, die dat registreert in Sanitel en vermeldt op de beslagfiche. De landbouwer is dan verplicht om:

- altijd in het bezit te zijn van het elektronische paspoort (of toegang te hebben tot het veeportaal);
- alle gegevens van zijn vleeskalveren binnen de 3 dagen op een geïntegreerde wijze aan te leveren aan Sanitel;
- zijn register op een geïntegreerde wijze bij te houden.

3.4.2 Correcte registratie in Sanitel

Elk rund moet correct geregistreerd zijn in Sanitel. De landbouwer moet alle gegevens over de aankomst, het vertrek, de geboorte en de sterfte van een rund binnen de 7 dagen correct aan Sanitel melden. Dat kan telefonisch (VRS), via het internet (veeportaal) of via de post (versturen van geboortemeldingsformulieren of paspoort(luik)en). Bij de aankomst van een rund moet de landbouwer de identiteit van het rund en de overeenstemming met het (elektronische) paspoort nagaan. Hij moet binnen de 2 dagen de dierenarts oproepen, als er aankooponderzoeken nodig zijn. De dierenarts heeft 3 dagen om de verplichte onderzoeken te doen en bezorgt het paspoort dan aan DGZ. DGZ registreert de aankomst in Sanitel en bezorgt de landbouwer een nieuw paspoort, als de voorgeschreven onderzoeken een gunstig resultaat hebben. Als er geen aankooponderzoeken nodig zijn, moet de landbouwer het paspoort zelf binnen de 7 dagen rechtstreeks aan DGZ bezorgen.

DIERZIEKTEN

3.5 TSE-VERORDENING (RBE9)

Verordening (EG) nr. 999/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 houdende vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën

3.5.1 Het naleven van bepaalde regels betreffende de preventie, de bestrijding en de uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën (TSE)

Ter preventie en bestrijding van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën (TSE) geldt er een verbod op het gebruik van verwerkt dierlijk eiwit in de diervoeders bestemd voor herkauwers, met uitzondering van het vervoederen van vismeel aan niet-gespeende herkauwende landbouwhuisdieren.

Bijkomend zijn volgende maatregelen verplicht:

- de maatregelen genomen door de bevoegde autoriteit met betrekking tot verdachte dieren;
- de maatregelen genomen door de bevoegde autoriteit die volgen op de vaststelling van een TSE;
- het verbod op het op de markt brengen van nakomelingen, sperma, eicellen, embryo's van verdachte dieren.

3.5.2 Melding van elk verdacht dier aan bevoegde autoriteit

De overdraagbare spongiforme encefalopathieën (TSE) zijn onderworpen aan een meldingsplicht zodat het risico van verspreiding van deze ziekte zoveel mogelijk beperkt kan worden. Ingeval van verdachte dieren moet de bedrijfsdierenarts verwittigd worden. De bedrijfsdierenarts brengt het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) op de hoogte. Elk vermoeden van ziekte moet de landbouwer dan ook zo snel mogelijk melden aan zijn bedrijfsdierenarts.

GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN

3.6 GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN (RBE10)

Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot intrekking van de Richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad

3.6.1 Verbod op het gebruik en/of aanwezigheid van niet-erkende gewasbeschermingsmiddelen.

Als een landbouwer een gewasbeschermingsmiddel voor landbouwkundig gebruik wil aankopen, in bezit hebben of gebruiken, moet dit gewasbeschermingsmiddel vooraf erkend of toegelaten zijn door de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

Van erkende gewasbeschermingsmiddelen is bewezen dat ze efficiënt werken en bij correct gebruik geen onaanvaardbare schade toebrengen aan de mens, het milieu of de gewassen zelf. Wie niet-erkende producten gebruikt of de gebruiksvorschriften niet volgt, neemt onverantwoorde risico's en is bovendien strafbaar.

De lijst van erkende en toegelaten gewasbeschermingsmiddelen kunt u raadplegen op www.fyto-web.be.

Het erkenningsnummer of het toelatingsnummer voor parallelinvoer staat uitdrukkelijk vermeld op de verpakking, het etiket of de bijsluiter van gewasbeschermingsmiddelen voor landbouwkundig gebruik, samen met de voorschriften voor een veilig en efficiënt gebruik.

Producten die op de markt gebracht zijn voor 18 augustus 2012 hebben een erkenningsnummer dat bestaat uit een getal gevolgd door /B of /P. Vanaf die datum bestaat het erkenningsnummer uit 4 of 5 cijfers gevolgd door de letters "P/B" of "G/B".

Zowel het bezit als het gebruik van niet erkende gewasbeschermingsmiddelen is verboden.

Gewasbeschermingsmiddelen die niet langer bruikbaar zijn of hun erkenning verliezen, moeten duidelijk apart opgeslagen worden en via een volgende inzamelactie via PhytopharRecover ingeleverd worden

3.6.2 Beschikken over een keuringsbewijs voor spuittoestellen

Gewasbeschermingsmiddelen moeten op een deskundige manier toegepast worden om een maximale werking te verzekeren en het milieu minimaal te belasten. Een belangrijke schakel daarin is het spuittoestel. Enkel wanneer het spuittoestel in prima conditie verkeert, kan het verspreiden van gewasbeschermingsmiddelen op een verantwoorde wijze gebeuren. De landbouwer moet dan ook beschikken over een geldig keuringsbewijs wanneer het toestel onderworpen is aan de verplichte technische controle.

Het doel van de controle is het opsporen van functiestoornissen en het aanduiden van de oorzaken ervan. Dit moet leiden tot een verbetering van de toestand van de in gebruik zijnde toestellen. Iedereen die een spuittoestel bezit, wordt persoonlijk uitgenodigd.

Alle spuittoestellen moeten om de 3 jaar gecontroleerd worden. Nieuwe toestellen moeten binnen de 3 jaar na de verkoopdatum gecontroleerd worden.

De volgende toestellen hoeven echter geen technische keuring te ondergaan:

- de kleine toestellen waarin de spuitvloeistof manueel of met behulp van een samengedrukt gas (lucht inbegrepen) onder druk wordt gebracht of waarbij de spuitvloeistof wordt uitgestoten onder invloed van de zwaartekracht;
- de toestellen die bij normaal gebruik omwille van hun kenmerken door één enkele persoon gedragen kunnen worden (rugspuittoestellen);
- de lansspuittoestellen.

In het Nederlandstalige landsgedeelte organiseert het Instituut voor Landbouwen Visserijonderzoek (ILVO Eenheid Technologie & Voeding) de controles. Voor het Franstalige en Duitstalige landsgedeelte is dit het Centre wallon de Recherches Agronomiques (CRA Département du Génie Rural).

3.6.3 Fytolicensie

Vanaf 25 november 2015 mogen producten voor professioneel gebruik enkel nog worden verkocht of gebruikt door diegene die over een fytolicensie beschikken. Deze fytolicensie, die het systeem zal vervangen van erkende verkoper en gebruiker dat momenteel in voege is, maakt deel uit van maatregelen voorzien in de Europese richtlijn 2009/128/EG. Een voorwaarde voor het verkrijgen van de fytolicensie is de kennis van het goede gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en door voordurende opleidingen kan die behouden blijven.

Meer informatie, zie www.fytolicensie.be

4. Dierenwelzijn

DIERENWELZIEN (RBE 11 - 13)

4.1 NALEVEN DIERENWELZIEN KALVEREN (RBE11)

Richtlijn 2008/119/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van kalveren

De landbouwer moet alle eisen en bepalingen voor het houden van kalveren (alle runderen jonger dan zes maanden) naleven. Deze eisen en bepalingen zijn opgenomen als Bijlage 6 bij deze brochure.

De belangrijkste aspecten uit deze bijlage zijn:

- kalveren jonger dan twee weken moeten strooisel hebben;
- kalveren mogen niet aangebonden worden (uitzondering: ten hoogste één uur tijdens het verstrekken van melk voor kalveren);
- kalveren in groepshuisvesting moeten over voldoende vrije ruimte beschikken (1,5 m² per kalf);
- afmetingen van de box: de breedte van elk individueel hok moet ten minste gelijk zijn aan de schofthoogte van het kalf en de lengte moet minstens gelijk zijn aan 1,1 keer de lengte van het kalf;
- Een individueel hok voor kalveren (behalve de hokken voor het isoleren van zieke dieren) mag niet voorzien zijn van muren, maar moet bestaan uit open afscheidingen die een direct visueel en lichamelijk contact tussen de kalveren mogelijk maakt (bv. elkaar zien en aanraken).

- ingeval van kunstmatige ventilatie, moet er voor een noodvoorziening worden gezorgd en moet er zeker een alarmsysteem zijn;
- kalveren die ziek of gewond lijken, moeten op passende wijze verzorgd worden. Indien nodig wordt de dierenarts geraadpleegd. Dieren die kunnen lijden door de aanwezigheid van andere dieren, worden afgescheiden;
- kalveren moeten kunnen beschikken over voldoende en geschikt voedsel en water;
- in de stallen en/of op de percelen mogen geen materialen aanwezig zijn waaraan de kalveren zich kunnen kwetsen (voorbeelden: verroest materiaal, bouwafval, scherpe voorwerpen, ...);
- kalveren ouder dan 8 weken worden in groep gehouden;
- kalveren die buiten worden gehouden, beschikken zo nodig over de mogelijkheid om te schuilen bij ongunstige weersomstandigheden;
- kalveren beschikken over passend licht.

4.2 NALEVEN DIERENWELZIJN VARKENS (RBE12)

Richtlijn 2008/120/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van varkens

De landbouwer moet alle eisen en bepalingen voor het houden van varkens naleven. Deze eisen en bepalingen zijn opgenomen als Bijlage 7 bij deze brochure.

Alle bepalingen gelden vanaf 2013 voor alle bedrijven.

De belangrijkste aspecten uit deze bijlage zijn:

- alle varkens van meer dan twee weken oud moeten permanent over vers water kunnen beschikken (dus minstens één nippel per ruimte);
- huisvesting van zeugen:
  - verplichte groepshuisvesting voor zeugen en gelten vanaf vier weken na de inseminatie tot één week voor de verwachte werpdatum (tussen dag 31 en dag 108) (niet voor bedrijven met minder dan 10 zeugen);
  - de vrije vloerruimte bedraagt minimaal 2,25 m² per zeug (in groepen van minder dan zes dieren is 2,5 m² nodig);
  - 1,3 m² per zeug moet uit dichte vloer bestaan (= vloer met maximaal 15 % openingen);
- huisvesting van gelten:
  - de vrije vloerruimte bedraagt minimaal 1,64 m² per zeug (in groepen van minder dan zes dieren is 1,80 m² nodig);
  - 0,95 m² per gelt moet uit dichte vloer bestaan (= vloer met maximaal 15 % openingen);
- huisvesting van beren:
  - de vrije vloeroppervlakte moet ten minste 6 m² bedragen, waarvan een deel (wat groot genoeg

is om te liggen) bestaat uit dichte vloer, een mat, stro, ...;

- huisvesting van vleesvarkens:
  - een vleesvarken met een levend gewicht van meer dan 110 kg dat in groep gehouden wordt, moet beschikken over een vrije vloerruimte van ten minste 1 m²;
- het aanbinden van zeugen en gelten is verboden;
- alle in groep gehouden varkens moeten kunnen beschikken over los materiaal ('speelgoed', zoals stro, hooi, zaagsel, ketting, laken, mat ...);
- bij betonnen roostervloeren bedraagt de balkbreedte ten minste 8 cm en de spleetbreedte ten hoogste 2 cm voor gebruiksvarkens of 2,2 cm voor zeugen en gelten (1,8 cm of 2 cm + fabricatiemarge);
- in geval van kunstmatige ventilatie, moet er voor een noodvoorziening worden gezorgd en moet er zeker een alarmsysteem zijn;
- de varkens moeten kunnen beschikken over voldoende en geschikt voedsel en water;
- in de stallen en/of op de percelen mogen geen materialen aanwezig zijn waaraan de varkens zich kunnen kwetsen (voorbeelden : verroest materiaal, bouwafval, scherpe voorwerpen, ...);
- varkens die ziek of gewond lijken, moeten op passende wijze verzorgd worden. Indien nodig wordt de dierenarts geraadpleegd. Dieren die kunnen lijden door de aanwezigheid van andere dieren, worden afgescheiden;
- er zijn geen niet-toegelaten ingrepen;
- varkens die buiten worden gehouden, beschikken zo nodig over de mogelijkheid om te schuilen bij ongunstige weersomstandigheden;
- de dieren kunnen tegelijk liggen, rusten, zich uitrekken en normaal opstaan.

4.3 NALEVEN DIERENWELZIJN LANDBOUWHUISDIEREN (RBE13)

Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 tot vaststelling van minimumnormen voor de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren.

De landbouwer moet alle eisen en bepalingen voor het houden van landbouwhuisdieren naleven. Deze eisen en bepalingen zijn opgenomen als Bijlage 8 bij deze brochure. Het komt er op neer dat de landbouwer moet instaan voor een goede verzorging van zijn dieren.

- wanneer de stallen kunstmatig geventileerd worden, moet de landbouwer zorgen voor een noodvoorziening en een alarmsysteem;
- de dieren moeten kunnen beschikken over voldoende en geschikt voedsel en water;
- in de stallen en/of op de percelen mogen geen materialen aanwezig zijn waaraan de dieren zich kunnen kwetsen (voorbeelden : verroest materiaal, bouwafval, scherpe voorwerpen, ...);

- dieren die ziek of gewond lijken, moeten op passende wijze verzorgd worden. Indien nodig wordt de dierenarts geraadpleegd. Dieren die kunnen lijden door de aanwezigheid van andere dieren, worden afgescheiden;
- Dieren die buiten worden gehouden, beschikken zo nodig over de mogelijkheid om te schuilen bij ongunstige weersomstandigheden;

5. Behoud blijvend grasland

Het behoud van blijvend grasland maakt sinds de opstart in 2005 deel uit van de randvoorwaarden.

Met de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid vanaf 2015 is de vergroeningsbetaling geïntroduceerd. Tot de maatregelen die de landbouwer moet nemen om deze vergroeningsbetaling te ontvangen, behoort eveneens het behoud van blijvend grasland.

Als overgangsmaatregel behoort het behoud van blijvend grasland in 2015 en 2016 wel nog tot de randvoorwaarden.

Concreet betekent dit dat alle landbouwers die een individueel areaal blijvend grasland hebben toegewezen gekregen, er voor moeten zorgen dat zij in 2015 en 2016 minstens een oppervlakte grasland aanhouden die even groot is als het toegewezen individueel referentie areaal. Met andere woorden, ook binnen de randvoorwaarden mag blijvend grasland niet zomaar gescheurd worden. De landbouwer mag blijvend grasland enkel omzetten indien hij het compenseert door de aanleg van een equivalente oppervlakte nieuw blijvend grasland dat hij dan voor minstens vijf jaar moet behouden. Bovendien mag een Vlaams perceel blijvend grasland dat gescheurd werd/ wordt enkel gecompenseerd worden met een ander Vlaams perceel. Let wel, voor historisch permanent grasland geldt deze mogelijkheid tot omzetten slechts voor zover dit in de respectievelijke gebieden is toegestaan. In VEN-gebieden is behoudens individuele ontheffing het wijzigen van blijvend grasland verboden.

Als een perceel blijvend grasland overgedragen

wordt, moet de overnemer blijven voldoen aan de verplichting tot het behoud van het blijvend grasland. Het referentieareaal blijvend grasland (zie verder) van de overnemer zal verhoogd worden terwijl dit van de overlater zal afnemen. Voor onvermijdbare verliezen van percelen blijvend grasland (onteigening, ruilverkaveling, gebruik van percelen onder erkende milieudoelstellingen of wijzigingen door nieuwe opmetingen of andere dwingende redenen) wordt in uitzonderingsbepalingen voorzien.

De verplichting tot het behoud van het blijvend grasland is niet van toepassing op blijvend grasland dat sinds 2003 bebost werd of zal bebost worden indien deze bebossing verenigbaar is met het milieu. De aanplant van kerstbomen en snelgroeiende soorten met korte omlooptijd vallen hier echter niet onder.

Blijvend grasland aangelegd in het kader van beheerovereenkomsten kan, na afloop van de verbintenis wel gescheurd worden.

Iedere landbouwer wordt via de verzamelaanvraag geïnformeerd over het individueel referentieareaal blijvend grasland, dat hij moet behouden.

6. Administratieve sancties

6.1 ALGEMEEN

Indien bij controle (hetzij ter plaatse, hetzij via een administratieve controle) wordt vastgesteld dat de landbouwer aan één of meer randvoorwaarden niet voldoet, zal er afhankelijk van de ernst, omvang en permanent karakter van de niet-naleving een verlaging op de uitbetaling van de premies toegepast worden.

Deze administratieve sanctie heeft dus zowel invloed op de rechtstreekse steun (basisbetaling, vergroening, betaling aan jonge landbouwers, premie voor het behoud van de gespecialiseerde zoogkoeienhouderij en premie voor het produceren van vleeskalveren) als op bepaalde pijler 2 betalingen (agromilieumaatregelen, beheerovereenkomsten, hectaresteen biologische landbouw en bebossingsmaatregelen).

Let wel, als een landbouwbedrijf na een controle eventueel een verlaging in het kader van de randvoorwaarden krijgt opgelegd, betekent dit niet dat de gevolgen die door andere instanties (hetzij leefmilieuadministraties of het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen) kunnen worden opgelegd (boetes, juridische opvolging, ...) in het kader van hun eigen werking, komen te vervallen.

Een administratieve sanctie (verlaging) in het kader van de randvoorwaarden, kan enkel worden toegepast indien de niet-naleving betrekking heeft op de landbouwactiviteit of landbouwgrond van het betrokken bedrijf. Een verlagingpercentage bepaalt de vermindering waarmee de steun in datzelfde kalenderjaar wordt verlaagd. Dit percentage wordt bepaald na evaluatie van de ernst, de omvang, het permanente karakter en de herhaling van de niet-naleving.

6.2 NALATIGHEID VAN DE LANDBOUWER

Indien de niet-naleving het gevolg is van een nalatigheid van de landbouwer wordt de steun in principe verminderd met 3 %. Afhankelijk van de ernst, omvang en permanent karakter van de niet-naleving kan dit percentage verlaagd worden tot 1 % of verhoogd worden tot maximaal 5 %. In bepaalde gevallen kan omwille van een gering belang van de niet-naleving geoordeeld worden enkel een waarschuwing toe te passen (administratieve sanctie = 0%).

De verschillende beheerseisen (RBE) en normen (GLMC) worden onderverdeeld in vier categorieën.

Deze zijn:

- Categorie I: Milieu, Klimaatverandering en Goede landbouwconditie van grond
- Categorie II: Volksgezondheid, diergezondheid en gezondheid van planten
- Categorie III: Dierenwelzijn
- Categorie IV: Blijvend grasland (enkel in 2015 en 2016)

Verschillende niet-nalevingen binnen één categorie worden bij de beoordeling als één niet-naleving beschouwd. Verlagingen als gevolg van niet-nalevingen uit verschillende categorieën worden opgeteld, maar met een maximum tot 5% binnen een zelfde kalenderjaar.

Voorbeeld 1: niet-naleving binnen eenzelfde categorie

Beheerseis waarvoor niet-naleving is vastgesteld	Categorie	Verlaging
Instandhouding vegetatie en kleine landschapselementen	I	3 %
Emissiearme aanwending van mest	I	1 %
Verlaging randvoorwaarden (TOTAAL)		3 %

Voorbeeld 2 : niet-naleving over meerdere categorieën

Beheerseis waarvoor niet-naleving is vastgesteld	Categorie	Verlaging
Instandhouding vegetatie en landschapselementen	I	3 %
Emissiearme aanwending van mest	I	1 %
Aanwezigheid van voorgeschreven oormerken runderen	II	3 %
Verlaging randvoorwaarden (TOTAAL)		5 %

6.3 OPZETTELIJKE NIET-NALEIVING

Indien de niet-naleving van één van de randvoorwaarden het gevolg is van opzet, wordt in principe een verlagingpercentage toegepast van 20 %. Dit percentage kan, afhankelijk van de ernst, de omvang of het permanente karakter van deze opzettelijke niet-naleving, verlaagd worden tot 15 % of verhoogd worden tot maximaal 100 %.

6.4 HERHALING

Bij een herhaling van de niet-naleving wordt het verlagingpercentage vermenigvuldigd met de factor drie, echter beperkt tot een maximum van 15 %. Een herhaling van een niet-naleving wordt gedefinieerd als een meer dan eenmaal binnen een periode van drie opeenvolgende jaren geconstateerde niet-naleving van dezelfde beheerseis of norm, mits de landbouwer van de eerdere niet-naleving in kennis gesteld is en de mogelijkheid gehad heeft om de nodige maatregelen te nemen. De verlaging n.a.v. de herhaalde niet-naleving wordt opgeteld bij verlagingen voor niet-nalevingen die voor het eerst zijn vastgesteld, weliswaar beperkt tot 15 %.

Zie voorbeeld 3.

Wanneer voor een bepaalde beheerseis het maximum van 15 % bereikt is, krijgt de landbouwer een extra waarschuwingsbrief met de melding dat een verdere niet-naleving van deze beheerseis of norm beschouwd zal worden als een opzettelijke niet-naleving, waardoor het verlagingpercentage meer dan 15 % zal bedragen.

Voorbeeld 3: niet-nalevingen waaronder een herhaling

Beheerseis of norm waarvoor niet-naleving is vastgesteld	Categorie	Verlaging
Keuringsbewijs spuittoestellen	II	1 %
Vereist aantal analysesresultaten C en pH	I	1 %
Aanwezigheid van voorgeschreven oormerken runderen (herhaling)	II	9 %
Verlaging randvoorwaarden (TOTAAL)		11 %

6.5 AANSPRAKELIJKHEID

Als bij een controle een niet-naleving van de randvoorwaarden wordt vastgesteld, wordt de verlaging van de steun toegepast bij de landbouwer aan wie de niet-naleving toe te schrijven is of die verantwoordelijk is voor het perceel.

De landbouwer die het perceel in de verzamel-aanvraag heeft aangegeven zal dus niet meer aansprakelijk gesteld worden voor een niet-naleving begaan door de overnemer of overlater, tenzij deze overnemer of overlater geen landbouwer is of geen steunbetalingen ontvangt.

Bijlage 1

UIT DE REGELGEVING VOORTVLOEIENDE BEHEERSEISEN

Milieu, klimaatverandering en een goede landbouwconditie van grond

Water	RBE1	Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreinigingen door nitraten uit agrarische bronnen (PB L 375 van 31.12.1991, blz. 1)	Artikelen 4 en 5
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Voldoende opslagcapaciteit 2. Voorwaarden voor de opslag van dierlijke mest 3. Correcte mestbalans 4. Uitrijverbod voor mest 5. Verbod op mestspreading langs waterlopen of op drassig land of op steile hellingen 6. Emissiearme aanwending van mest 7. Verbod op mestlozing	
Biodiversiteit	RBE2	Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB L 20 van 26.1.2010, blz. 7)	Artikel 3, lid 1, artikel 3, lid 2, onder b), en artikel 4, leden 1, 2 en 4
	RBE3	Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 in zake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PB L 206 van 22.7.1992, blz. 7)	artikel 6, leden 1 en 2
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Instandhouden van vegetatie en landschapselementen binnen Natura 2000 alsook van vegetatie en specifieke landschapselementen buiten Natura 2000	

Volksgezondheid, diergezondheid en gezondheid van planten

Voedselveiligheid	RBE4	Verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden (PB L 31 van 1.2.2002, blz. 1)	Artikelen 14 en 15, artikel 17, lid 1 (1) artikelen 18, 19 en 20
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Traceerbaarheid<ol style="list-style-type: none"> a. Registratie van gegevens over inkomende en uitgaande producten b. Registratie van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen c. Registratie van gebruik van diergeneesmiddelen 2. Verbod om levensmiddelen op de markt te brengen die ongeschikt zijn voor consumptie of om diervoeders op de markt te brengen of te voeren die ongeschikt zijn voor gebruik 3. Naleven van de minimale hygiënevoorschriften	
	RBE5	Richtlijn 96/22/EG van de Raad van 29 april 1996 betreffende het verbod op het gebruik, in de veehouderij, van bepaalde stoffen met hormonale werking en van bepaalde stoffen met thyreostatische werking, alsmede van beta-agonisten, en tot intrekking van Richtlijnen 81/602/EEG, 88/146/EEG en 88/299/EEG (PB L 125 van 23.5.1996, blz. 3)	Artikel 3, onder a), b), d) en e), artikelen 4, 5 en 7
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbod op het gebruik van hormonen respecteren	
Identificatie en registratie van dieren	RBE6	Richtlijn 2008/71/EG van de Raad van 15 juli 2008 met betrekking tot de identificatie en de registratie van varkens (PB L 213 van 8.8.2005, blz. 31)	Artikelen 3, 4 en 5
	RBE7	Verordening (EG) nr. 1760/2000 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juli 2000 tot vaststelling van een identificatie en registratieregeling voor runderen en inzake etikettering van rundvlees en rundvleesproducten, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 820/97 van de Raad (PB L 204 van 11.8.2000, blz. 1)	Artikelen 4 en 7
	RBE8	Verordening (EG) nr. 21/2004 van de Raad van 17 december 2003 tot vaststelling van een identificatie en registratieregeling voor schapen en geiten en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1782/2003 en Richtlijnen 92/102/EEG en 64/432/EEG (PB L 5 van 9.1.2004, blz. 8)	Artikelen 3, 4 en 5
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Bijhouden correct register 2. Aanwezigheid voorgeschreven oormerken 3. Bijkomende specifieke bepalingen voor runderen:<ol style="list-style-type: none"> a. Aanwezigheid paspoort b. Correcte registratie in Sanitel	

Dierziekten	RBE 9	Verordening (EG) nr. 999/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 houdende vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën (PB L 147 van 31.5.2001, blz. 1)	Artikelen 7, 11, 12, 13 en 15
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Het naleven van bepaalde regels betreffende de preventie, de bestrijding en de uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën (TSE) 2. Melding van elk verdacht dier aan bevoegde autoriteit	
Gewasbeschermingsmiddelen	RBE 10	Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot intrekking van de Richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad (PB L 309 van 24.11.2009, blz. 1)	Artikel 55, eerste en tweede zin
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbod op het gebruik en/of aanwezigheid van niet-erkende gewasbeschermingsmiddelen 2. Beschikken over een keuringsbewijs voor spuittoestellen 3. Beschikken over een fytolientie	

Dierenwelzijn

Dierenwelzijn	RBE 11	Richtlijn 2008/119/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van kalveren (PB L 10 van 15.1.2009, blz. 7)	Artikelen 3 en 4
	RBE 12	Richtlijn 2008/120/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van varkens (PB L 47 van 18.2.2009, blz. 5)	Artikelen 3 en 4
	RBE 13	Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 tot vaststelling van minimumnormen voor de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren (PB L 221 van 8.8.1998, blz. 23)	Artikelen 4
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Naleven dierenwelzijn kalveren 2. Naleven dierenwelzijn varkens 3. Naleven dierenwelzijn landbouwhuisdieren	

(1) Zoals uitgevoerd bij met name:

- Artikel 14 van Verordening (EG) nr. 470/2009 en de bijlage bij Verordening (EG) nr. 37/2010;
- Verordening (EG) nr. 852/2004: artikel 4, lid 1, en bijlage I, deel A (II 4 (g, h, j), 5 (f, h), 6; III 8 (a, b, d, e), 9 (a, c));
- Verordening (EG) nr. 853/2004: artikel 3, lid 1, en bijlage III, deel IX, hoofdstuk 1 (I-1 b, c, d, e; I-2 a (i, ii, iii), b (i, ii), c; I-3; I-4; I-5; II-A 1, 2, 3, 4; II-B 1(a, d), 2, 4 (a, b)), bijlage III, deel X, hoofdstuk 1, punt 1);
- Verordening (EG) nr. 183/2005: artikel 5, lid 1, en bijlage I, deel A, (I-4 e, g; II-2 a, b, e), artikel 5, lid 5, en bijlage III (1, 2), artikel 5, lid 6;
- Verordening (EG) nr. 396/2005: artikel 18.

Bijlage 2

LIJST VAN GEVAARLIJKE STOFFEN VOOR LOZING IN GRONDWATER

1. LIJST 1: FAMILIES EN GROEPEN VAN STOFFEN

Lijst I omvat de afzonderlijke stoffen van onderstaande families of groepen van stoffen, met uitzondering van die stoffen welke, gezien het geringe risico van toxiciteit, persistentie en bioaccumulatie in lijst II worden opgenomen.

- Organische halogeenvbindingen en stoffen waaruit in water dergelijke verbindingen kunnen ontstaan;
- Organische fosforverbindingen;
- Organische tinverbindingen;
- Stoffen die in of via het water een kankerverwekkende, mutagene of teratogene werking hebben;
- Kwik en kwikverbindingen;
- Cadmium en cadmiumverbindingen;
- Minerale oliën en koolwaterstoffen;
- Cyaniden.

2. LIJST 2: FAMILIES EN GROEPEN VAN STOFFEN

Lijst II omvat afzonderlijke stoffen en categorieën van stoffen van de onderstaande families en groepen van stoffen die een schadelijke werking op het grondwater zouden kunnen hebben.

- De volgende metalloïden en metalen evenals verbindingen daarvan:

1. Zink	8. Antimoon	15. Uranium
2. Koper	9. Molybdeen	16. Vanadium
3. Nikkel	10. Titaan	17. Kobalt
4. Chroom	11. Tin	18. hallium
5. Lood	12. Barium	19. Tellurium
6. Selenium	13. Beryllium	20. Zilver
7. Arsenicum	14. Borium	

- Biociden en derivaten daarvan, die niet in lijst I genoemd zijn;
- Stoffen met een schadelijke werking op de smaak en/of de geur van het grondwater alsmede verbindingen waaruit dergelijke stoffen in het water kunnen ontstaan en die het water ongeschikt voor menselijke consumptie kunnen maken;
- Organische siliciumverbindingen die toxisch of persistent zijn en stoffen waaruit dergelijke verbindingen in het water kunnen ontstaan, met uitzondering van die welke biologisch onschadelijk zijn of die in het water snel worden omgezet in onschadelijke stoffen;
- Anorganische fosforverbindingen en elementair fosfor;
- Fluoriden;
- Ammoniak en nitrieten

Bijlage 3

EROSIEBESTRIJDINGSMAATREGELEN

1. Overzicht van de te nemen maatregelen

Het schema op volgende pagina maakt duidelijk welke keuzemogelijkheden de landbouwer heeft in functie van de teelt en de erosiegevoeligheid van het perceel.

Bijvoorbeeld een landbouwer die wintertarwe inzaait vóór 1 januari heeft op een perceel met een zeer hoge erosiegevoeligheid (paars perceel) de keuze tussen de volgende mogelijkheden:

- Een maatregel uit het basispakket + een maatregel uit het keuzepakket bufferstroken;
- Een maatregel uit het basispakket + een maatregel uit het keuzepakket teelttechnische maatregelen;
- Een maatregel uit het basispakket + een maatregel uit het keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken.

OVERZICHTSTABEL

Zeer hoog erosiegevoelige of paarse percelen	Teeltcategorie	Hoog erosiegevoelige of rode percelen
<p>Verbod op het omzetten van blijvend grasland naar akkerland met uitzondering van grasland aangelegd in uitvoering van BO of Erosiebesluit van de Vlaamse regering</p>	<p>Teelten die jaarrond de bodem bedekken (JT)</p>	<p>Geen verplichtingen</p>
<p>Basispakket + Keuzepakket bufferstroken Paars</p> <p>Of</p> <p>Basispakket + Keuzepakket teelttechnische maatregelen Paars</p> <p>Of</p> <p>Basispakket + Keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken Paars</p>	<p>Teelten ingezaaid vóór 1 januari, vb wintertarwe, wintergerst, koolzaad, ... (WT)</p>	<p>Basispakket</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket bufferstroken Rood</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket teelttechnische maatregelen Rood</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken</p>
<p>Basispakket + Keuzepakket Bufferstroken Paars + Keuzepakket teelttechnische maatregelen Paars</p> <p>Of</p> <p>Basispakket + Keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken</p>	<p>Teelten ingezaaid na 1 januari, vb suikerbieten, zomergranen, mais, groenten, ruggenteelten (ZT)</p>	<p>Basispakket + Keuzepakket bufferstroken Rood</p> <p>Of</p> <p>Basispakket + Keuzepakket teelttechnische maatregelen Rood</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken</p>
<p>Teelt + gras of andere waterdoorlatende bodembedekking zorgen voor > 80% bodembedekking</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken</p>	<p>Meerjarige teelten, vb fruitteelt, boomkwekerij, ... (MT)</p>	<p>Teelt + gras of andere waterdoorlatende bodembedekking zorgen voor > 80% bodembedekking</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket Bufferstroken Rood</p> <p>Of</p> <p>Keuzepakket structurele erosiebestrijdingswerken</p>

2. BESCHRIJVING VAN DE PAKETTEN

BASISPAKKET

- Als de teelt geogst wordt **vóór** 15 oktober, minstens één van de volgende maatregelen toepassen:
  - het inzaaien van een groenbedekker vóór 1 december;
  - het inzaaien van een andere teelt vóór 1 december.
- Als de teelt geogst wordt **na** 15 oktober, minstens één van de volgende maatregelen toepassen:
  - het inzaaien van een groenbedekker vóór 1 december;
  - de bodem niet-kerend bewerken vóór 1 december;
  - het inzaaien van een andere teelt vóór 1 december;
  - het behouden van een bodembedeking door oogstresten bij korrelmais, spruiten en andere koolsoorten tot de inzaai van de volgende teelt;
  - het toepassen van wintervoerploegen (winterlabour) op percelen met een leem- en kleibodem (op basis van de bodemkaart of bodemstaal).
- Als de teelt niet geogst is **op** 1 december, minstens één van de volgende maatregelen toepassen:
  - het behouden van de teelt of van de teeltresten tot de inzaai van de volgende teelt;
  - het toepassen van wintervoerploegen (winterlabour) op percelen met een leem- en kleibodem (op basis van de bodemkaart of bodemstaal).

KEUZEPAKKET BUFFERSTROOK voor PAARS perceel: minstens één van de volgende maatregelen uitvoeren

- het hebben of aanleggen van een grasbufferstrook van minstens 9 m breed bij een perceel met uniforme helling, in samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator
- het hebben of aanleggen van een grasgang van minstens 12 m breed bij een perceel met een sonk of een droge vallei, in samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator
- het hebben of aanleggen van een graszone bij een perceel met een complexe topografie, in samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator
- het hebben of aanleggen van een dam uit plantaardige materialen bij een perceel met complexe topografie, eventueel in combinatie met een grasbufferstrook, in samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator

KEUZEPAKKET TEELTTECHNISCHE MAATREGELEN voor PAARS perceel: minstens één van de volgende maatregelen uitvoeren

- niet kerende bodembewerking toepassen voor de inzaai van de teelt;
- directe inzaai toepassen;
- strip-till toepassen bij de inzaai van de teelt;
- bij niet-biologische aardappelen is het aanleggen van drempels sowieso verplicht. Bij biologische aardappelteelt is schoffelen en wieden toegelaten als alternatief voor drempels;
- bij andere ruggenteelten dan aardappelen is het aanleggen van drempeltjes of het toepassen van een diepe tandbewerking verplicht.

KEUZEPAKKET BUFFERSTROOK voor ROOD perceel: minstens één van de volgende maatregelen uitvoeren

- het hebben of aanleggen van een grasbufferstrook van minstens 9 m breed bij een perceel met een uniforme helling;
- het hebben of aanleggen van een grasgang van minstens 12 m breed bij een perceel met een sonk of een droge vallei;
- het hebben of aanleggen van een graszone bij een perceel met een complexe topografie, in samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator;
- het hebben of aanleggen van een dam uit plantaardige materialen bij een perceel met een complexe topografie, eventueel in combinatie met een grasbufferstrook, in samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator.

KEUZEPAKKET TEELTTECHNISCHE MAATREGELEN voor ROOD perceel: minstens één van de volgende maatregelen uitvoeren

- niet kerende bodembewerking toepassen voor de inzaai van de teelt;
- directe inzaai toepassen;
- strip-till toepassen bij de inzaai van de teelt;
- zaaïen volgens de hoogtelijnen bij andere dan ruggenteelten;
- bij niet-biologische aardappelen is het aanleggen van drempels sowieso verplicht. Bij biologische aardappelteelt is schoffelen en wieden toegelaten als alternatief voor drempels;
- bij andere ruggenteelten dan aardappelen is het aanleggen van drempeltjes of het toepassen van een diepe tandbewerking verplicht;
- onbeteelde zones (kopakkers) inzaaien met gras in de groeifase van de teelt.

KEUZEPAKKET STRUCTURELE EROSIEBESTRIJDINGSWERKEN

Het pakket “Structurele erosiebestrijdingswerken” is een keuzemogelijkheid bij alle betreffende percelen om voorzieningen permanent aan te leggen om erosieproblemen van één of meerdere percelen te vermijden. Deze structurele werken worden aangelegd om afstromend water en sediment tijdelijk op te vangen in een bufferzone of in een uitgegraven erosiepoel achter een (aarden) dam, waarbij het sediment bezinkt en het water vertraagd wordt afgevoerd of om het afstromend (modder)water af te leiden van bedreigde locaties naar een lager gelegen structureel erosiewerk. Op deze manier vermindert de kans op bodemerosie stroomafwaarts en worden wegen en bebouwing beschermd tegen water- en modderoverlast en wordt het afvoerdebiet naar het grachtenstelsel en waterlopen beperkt.

In tegenstelling tot de meeste andere maatregelen, zijn structurele erosiewerken ook effectief bij extreme neerslagbuien. M.a.w. structurele erosiewerken bieden een ‘ultieme’ bescherming van afwaarts gelegen woonwijken, infrastructuur en waterlopen bij extreme weersomstandigheden.

Minstens één van de volgende maatregelen uitvoeren:

- het hebben of aanleggen van een bufferende aarden dam met een erosiepoel (eventueel met een geleidende aarden dam);
- het hebben of aanleggen van een bufferbekken (eventueel met een geleidende aarden dam);

De maatregelen zijn gebonden aan de volgende voorwaarden:

- De aanleg van de structurele erosiebestrijdingswerken voldoet aan de code goede praktijk voor erosiebestrijdingswerken en gebeurt verplicht onder coördinatie van een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator. De aanleg van de maatregel moet goedgekeurd worden door de overheid of uitgevoerd worden in het kader van het Erosiebesluit van de Vlaamse Regering.
- Ook reeds aangelegde structurele erosiebestrijdingswerken komen in aanmerking nadat deze zijn goedgekeurd door de overheid of aangelegd werden in het kader van het erosiebesluit.
- De maatregel moet aanwezig zijn op een akkerbouwperceel dat de landbouwer zelf gebruikt; maatregelen aanwezig op een openbaar domein, gemeentelijke domein of een onteigend perceel komen niet in aanmerking.
- Enkel het oorspronkelijke perceel waarop de maatregel is aangelegd voldoet aan het pakket 'structurele erosiebestrijdingswerken'. Andere percelen waarvan water en sediment in de buffervoorziening terecht komen voldoen niet aan het pakket structurele erosiebestrijdingswerken. Voor deze percelen moeten maatregelen uit de andere pakketten genomen worden.

ENKELE BEGRIPPEN UIT DE KEUZEPAKKETTEN:

1. **directe inzaai:** het direct inzaaien in een voldoende bodembedekking. Om gunstige zaaicondities te creëren wordt bij directe inzaai toegestaan dat de bodem, vóór de insnijding van de zaikouters, wordt geopend en verkruid.

Concreet gaat het om schijven of een combinatie van schijven en tanden die werkzaam zijn in dezelfde lijn als de zaai-kouter en met een werkbreedte per schijf van maximaal 3 cm;

2. **strip-till:** de techniek waarbij de teelt ingezaaid wordt op een strook bewerkte grond van maximaal 30 cm breed, terwijl de rest van het veld onbewerkt blijft en een voldoende bodembedekking heeft;
3. **drempeltjes:** aanaardingens aangebracht dwars tussen de ruggen met een aangepaste machine.
4. **In samenwerking met een bedrijfsplanner of een erosiecoördinator:** aan de hand van een schriftelijk attest moet de landbouwer kunnen aantonen dat de genomen maatregel gevalideerd is door een erosiecoördinator of een bedrijfsplanner. In gemeenten waar een erosiecoördinator actief is, is deze persoon het eerste aanspreekpunt. Wanneer er geen erosiecoördinator actief is in de gemeente, moet de landbouwer beroep doen op een bedrijfsplanner van de Vlaamse Landmaatschappij. Indien de landbouwer een passende beheersovereenkomst heeft afgesloten, volstaat dit om de samenwerking aan te tonen.

De lijst van de erosiecoördinatoren is terug te vinden op de website van het Departement Leefmilieu, Natuur & Energie: [erosiecoördinator per gemeente](#)

De lijst van de bedrijfsplanners is terug te vinden op de website van de Vlaamse Landmaatschappij:

- a) [Overzicht bedrijfsplanners Oost- en West- Vlaanderen](#)
- b) [Overzicht bedrijfsplanners Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant](#)

Bijlage 4

VOORWAARDEN VOOR HET WIJZIGEN VAN VEGETATIE EN LANDSCHAPSELEMENTEN

Het is verboden holle wegen, graften, bronnen, vennen en heiden, moerassen en waterrijke gebieden en duinvegetaties en de ermee samenhangende vegetaties te wijzigen. In groen-, park-, buffer-, en bosgebieden, in een beschermd landschap en in de beschermingsgebieden Poldercomplex en het Zwin geldt dat verbod ook voor historisch permanent grasland en poelen.

Op dit verbod zijn echter afwijkingen mogelijk. De verplichting om te voldoen aan de zorgplicht zoals beschreven in de omzendbrief LNW/98/01 betreffende algemene maatregelen inzake natuurbehoud blijft echter gelden. De zorgplicht betekent dat iedereen die handelingen verricht waarvan hij weet of redelijkerwijze kan vermoeden dat de natuurelementen in de onmiddellijke omgeving daardoor kunnen worden vernietigd of ernstig geschaad of dat iedereen die opdracht verleent tot zulke handelingen, verplicht is om alle maatregelen te nemen die redelijkerwijze van hem kunnen worden gevergd om de vernietiging of de schade te voorkomen, te beperken of te herstellen.

Voor wijziging van kleine landschapselementen en vegetatie waarvoor er geen verbod geldt, is er in bepaalde gevallen wel een vergunningsplicht.

1. **AFWIJKING TOEGESTAAN DOOR DE MINISTER BEVOEGD VOOR HET NATUURBEHOUD OF ONTHEFFING OP REGLEMENTAIRE WIJZE**

Het bovenvermelde verbod geldt echter niet als er een regelmatige stedenbouwkundige vergunning is afgeleverd met advies van het Agentschap voor Natuur en Bos, als de werken uitdrukkelijk worden vermeld in een beheersof inrichtingsplan, als ze plaatsvinden op huiskavels binnen een straal van 100 meter rond een vergunde woning of stal, voor zover die in gebruik zijn.

De straal wordt 50 meter in groen-, park-, bufferen bosgebieden en de zone wordt beperkt tot het kadastrale perceel waarop de woning of het bedrijfsgebouw zich bevindt. In al die gevallen blijft de zorgplicht uiteraard wel gelden.

Via het Agentschap voor Natuur en Bos kunnen bij gemotiveerd besluit individuele afwijkingen worden toegestaan op voorwaarde dat de aanvrager de zorgplicht naleeft. De afwijkingen moeten schriftelijk worden aangevraagd en de aanvrager verkrijgt uiterlijk binnen 3 maanden uitspraak.

Binnen de gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) is het, behoudens individuele ontheffing, verleend via het Agentschap voor Natuur en Bos of algemene ontheffing, verboden om vegetatie (met inbegrip van meerjarige cultuurgewassen) of kleine landschapselementen te wijzigen.

2. VERGUNNING AFGELEVERD DOOR HET COLLEGE VAN BURGEMEESTER EN SCHEPENEN

Dit onderdeel geldt niet voor de bovenvermelde verboden activiteiten en heeft betrekking op vergunningsplichtige activiteiten uitgevoerd door natuurlijke personen of rechtspersonen die geen publiekrechtelijk statuut hebben. Rechtspersonen met publiekrechtelijk statuut moeten zich wenden tot de Bestendige Deputatie. Voor wijzigingen binnen het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) is geen natuurvergunning, maar een ont-heffing vereist.

Voor vergunningsplichtige wijzigingen wordt onderscheid gemaakt tussen wijzigingen aan vegetatie enerzijds en kleine landschapselementen anderzijds.

1. Natuurvergunning voor wijziging vegetatie

De natuurvergunning is nodig in de groen-, park-, buffer-, bos-, vallei-, brongebieden, de natuurontwikkelingsgebieden, de agrarische gebieden met ecologisch belang of met bijzondere waarde, in speciale beschermingszones in de zin van de vogelrichtlijn, in watergebieden van internationale betekenis in het bijzonder als watervogelhabitat (Ramsar), in beschermde duingebieden, in zones aangeduid als gebied van communautair belang volgens de habitatrichtlijn, voor:

- het afbranden van een vegetatie;
- het met mechanische of chemische middelen vernietigen, beschadigen of doen afsterven van een vegetatie, tenzij wanneer deze activiteiten plaatsvinden met betrekking tot percelen met cultuurgewassen;

- het wijzigen van het reliëf met inbegrip van nivellering van het microreliëf;
- het rechtstreeks of onrechtstreeks wijzigen van de waterhuishouding door drainage, ontwatering, dichten alsook het wijzigen van het overstromingsregime van vegetatie;
- het wijzigen van historisch permanente graslanden, met inbegrip van het daaraan verbonden microreliëf en poelen, indien deze gelegen zijn in valleigebieden, brongebieden, natuurontwikkelingsgebieden, agrarische gebieden met ecologisch belang of agrarische gebieden met bijzondere waarde en de met deze gebieden vergelijkbare bestemmingsgebieden aangewezen op de plannen van aanleg of de ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht in de ruimtelijke ordening, of indien deze historisch permanente graslanden gelegen zijn binnen de perimeter van het beschermingsgebied IJzervallei (BE 2500831) of binnen de perimeters afgebakend in uitvoering van de Habitatrichtlijn, in zoverre het desbetreffende type historisch permanent grasland binnen deze perimeters als habitat is aangemeld.

2. Natuurvergunning voor wijziging van kleine landschapselementen

De natuurvergunning is nodig in de hierboven aangehaalde gebieden en zones, en daarnaast ook in de gebieden van het Integraal Verwevingen Ondersteunend Netwerk, de agrarische gebieden en de landschappelijk waardevolle agrarische gebieden:

- het rooien of anderszins verwijderen en het beschadigen van houtachtige beplantingen op weg-, waterweg of spoorwegbermen of op het talud van holle wegen, van houtachtige beplantingen langs waterlopen, dijken of taluds, van heggen, hagen, houtkanten, houtwallen, bomerijen en hoogstamboomgaarden;
- het wijzigen van de vegetatie horende bij de kleine landschapselementen met inbegrip van het afbranden en het vernietigen, beschadigen of doen afsterven van de vegetatie met mechanische of chemische middelen van perceelsrandbegroeiingen en sloten;
- het uitgraven, verbreden, rechtekken, dichten van stilstaande waters, poelen of waterlopen;

3. Uitzonderingen

Voor landbouwers zijn de volgende uitzonderingen belangrijk. Zij hebben geen natuurvergunning nodig:

- voor normale onderhoudswerken;
  - als de activiteiten worden uitgevoerd op huiskavels in een straal van maximum 100 meter van een vergunde woning of een bedrijfsgebouw, bewoond of in gebruik; de uitzonderingszone wordt beperkt tot het eigenlijke kadastraal perceel en een straal van maximum 50 meter in een groengebied, parkgebied, buffergebied en bosgebied;
  - als de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een regelmatige stedenbouwkundige vergunning, waarover het Agentschap voor Natuur en Bos advies heeft uitgebracht.

Die uitzonderingen ontslaan de landbouwer niet van de zorgplicht en van het tegengaan van vermijdbare schade.

Om te weten in welke gebieden percelen liggen, kan contact worden genomen met de provinciale diensten van het Agentschap voor Natuur en Bos (Bijlage 9) of met de gemeente. Ook op de website van GeoVlaanderen (<http://www.agiv.be/gis/diensten/geo-vlaanderen>) kan deze informatie worden teruggevonden.

Bijlage 5

MELK EN EIERN

1. VOOR MELKPRODUCTIEBEDRIJVEN IN HET BIJZONDER GELDEN DE VOLGENDE VOORSCHRIFTEN

- de melkinstallaties en de lokalen waar de melk opgeslagen, behandeld of gekoeld wordt, moeten zo gelegen of gebouwd zijn zodat het gevaar voor verontreiniging van de melk zo veel als mogelijk wordt beperkt;
- de lokalen waar de melk wordt opgeslagen, moeten beschermd zijn tegen ongedierte, goed zijn afgescheiden van de lokalen waar de dieren worden gehuisvest en indien nodig om te kunnen voldoen aan de voorschriften van zesde punt, voorzien zijn van adequate koelapparatuur;
- oppervlakten van materieel die bestemd zijn om met melk in contact te komen (gereedschappen, recipiënten, tanks die bestemd zijn voor melken, ophalen of vervoer) moeten gemakkelijk te reinigen en zo nodig te ontsmetten zijn en goed worden onderhouden. Dat houdt in dat glad, afwasbaar en niet-toxisch materiaal wordt gebruikt;
- na gebruik moeten dergelijke oppervlakten gereinigd en zo nodig ontsmet worden. Na elke rit of na elke serie van ritten wanneer het tijdsverloop tussen het lossen en opnieuw laden zeer kort is, maar in elk geval ten minste eenmaal per dag, moeten recipiënten en tanks die worden gebruikt voor het vervoer van rauwe melk worden gereinigd en op passende wijze ontsmet alvorens opnieuw te worden gebruikt;
- het melken moet onder hygiënische om-

standigheden gebeuren en er moet in het bijzonder worden op toegezien dat voordat met het melken wordt begonnen, de tepels, de uier en de nabijgelegen delen schoon zijn en dat dieren die een behandeling hebben ondergaan waardoor residuen van geneesmiddelen in de melk kunnen terechtkomen, kunnen worden opgespoord en dat van zulke dieren verkregen melk voor het verstrijken van de voorgeschreven wachttijd niet voor menselijke consumptie wordt gebruikt;

- na het melken moet de melk onmiddellijk worden opgeslagen in een schoon lokaal dat is ontworpen en uitgerust om verontreiniging te voorkomen. De melk moet onmiddellijk tot ten hoogste 8°C worden gekoeld wanneer de melk dagelijks wordt opgehaald en tot ten hoogste 6°C wanneer dit niet het geval is. Exploitanten van levensmiddelenbedrijven behoeven niet te voldoen aan deze temperatuurvoorschriften indien de melk voldoet aan de kwaliteitscriteria voor rauwe melk wat betreft het kiemgetal en het gehalte aan antibioticaresiduen én indien de melk binnen twee uur na het melken wordt verwerkt of een hogere temperatuur noodzakelijk is om technologische redenen in verband met de vervaardiging van sommige zuivelproducten en de bevoegde autoriteit dat toestaat.

2. VOORSCHRIFTEN VOOR DE EIER- PRODUCENTEN

- Eieren moeten op het bedrijf van de producent schoon, droog en vrij van vreemde geuren worden gehouden en op afdoende wijze worden beschermd tegen schokken en rechtstreeks zonlicht.
- De eieren moeten bewaard en vervoerd worden bij een bij voorkeur constante temperatuur
- De eieren moeten uiterlijk 21 dagen na de legdatum aan de consument geleverd worden.

Voorschriften in het kader van de diervoederhygiëne:

- Veehouders dienen het diervoeder bestemd voor voedselproducerende dieren gescheiden van chemische stoffen en andere voor diervoeder verboden producten op te slaan.
- Gemedicineerde en niet-gemedicineerde diervoeders, bestemd voor verschillende diersoorten of diercategorieën worden op zodanige manier opgeslagen dat het risico van voeding aan dieren waarvoor zij niet bestemd zijn, wordt voorkomen. Nietgemedicineerde diervoeders worden gescheiden van gemedicineerde diervoeders gehanteerd om verontreiniging te voorkomen.
- Zaad wordt op een correcte wijze opgeslagen zodat dieren er niet bij kunnen.
- Voederen drinkinstallaties worden zodanig gebouwd en geplaatst dat het gevaar van verontreiniging van voeder en water tot een minimum beperkt blijft. Drinkinstallaties worden, voor zover mogelijk, op gepaste tijdstippen gereinigd.

Bijlage 6

DIERENWELZIJN KALVEREN

Voor de kalverhouderij gelden de volgende voorschriften.

- a. kalveren van meer dan acht weken mogen niet in een individueel hok worden opgesloten, tenzij een dierenarts heeft verklaard dat het dier in verband met zijn gezondheid of zijn gedrag moet worden geïsoleerd om te worden behandeld. De breedte van elk individueel hok moet ten minste gelijk zijn aan de schofthoogte van het kalf, gemeten terwijl het dier rechtop staat, en de lengte moet ten minste gelijk zijn aan de lengte van het kalf, gemeten van de neuspunt tot aan de achterkant van de zitbeenknobbel (tuber ischii) en vermenigvuldigd met 1,1. Een individueel hok voor kalveren (behalve de hokken voor het isoleren van zieke dieren) mag niet voorzien zijn van muren, maar moet bestaan uit open afscheidingen die een direct visueel en lichamelijke contact tussen de kalveren mogelijk maakt.
- b. in groepen gehouden kalveren moeten elk over een vrije ruimte beschikken die ten minste gelijk is aan 1,5 m² voor kalveren met een levend gewicht van minder dan 150 kg, 1,7 m² voor kalveren met een levend gewicht van meer dan 150 kg, maar minder dan 220 kg, en 1,8 m² voor kalveren met een levend gewicht van meer dan 220 kg.

Deze bepalingen zijn niet van toepassing op:

- bedrijven met minder dan 6 kalveren;
- kalveren die door hun moeder gezoogd worden.

2.

De stallen voor kalveren moeten zodanig gebouwd en ingericht zijn dat elk kalf ongehinderd kan liggen, rusten, opstaan en zich likken.

3.

De materialen gebruikt voor de bouw van stallen, boxen en uitrusting, waarmee de kalveren in aanraking kunnen komen mogen niet schadelijk zijn voor de kalveren en moeten grondig gereinigd en ontsmet kunnen worden. De kalveren mogen er zich niet kunnen aan kwetsen.

4.

De vloeren moeten een stevige, vlakke en stabiele oppervlakte vormen die stroef is maar zonder scherpe uitsteeksels. Zij moeten aangepast zijn aan het gewicht en de grootte van de kalveren. De ligruimte moet behoorlijk gedraineerd, zindelijk en comfortabel zijn. Voor kalveren jonger dan twee weken moet strooisel gebruikt worden.

5.

Kalveren mogen niet worden aangebonden tenzij het gaat om in groep gehuisveste kalveren die voor ten hoogste één uur mogen worden aangebonden tijdens het verstrekken van melk of melkvervanger.

Wanneer aanbindsystemen gebruikt worden, mogen ze geen verwondingen veroorzaken en moeten ze regelmatig geïnspecteerd en bijgesteld worden, zodat ze gemakkelijk zitten. Elk aanbindsysteem moet zo zijn ontworpen dat de kans op wurging en verwonding wordt vermeden en dat het kalf zich kan bewegen zoals aangegeven onder punt 2.

6.

Voederen drinkinstallaties moeten zo ontworpen, gebouwd, geplaatst en onderhouden worden dat het risico op verontreiniging van voeder of water wordt beperkt.

7.

Door middel van isolatie, verwarming en ventilatie van het gebouw moet ervoor worden gezorgd dat de luchtcirculatie, het stofgehalte van de lucht, de temperatuur, de relatieve luchtvochtigheid en de gasconcentraties binnen zodanige grenzen gehouden worden dat zij niet schadelijk zijn voor de kalveren.

8.

Bij gebruik van kunstmatige ventilatie moet voor een noodvoorziening worden gezorgd, zodat er, wanneer het systeem uitvalt, toch voldoende verse lucht aangevoerd wordt om de gezondheid en het welzijn van de kalveren veilig te stellen en moet er een alarmsysteem aanwezig zijn om de veehouder te waarschuwen wanneer het systeem uitvalt. Het alarmsysteem dient regelmatig te worden getest.

9.

Alle automatische of mechanische apparatuur die noodzakelijk is voor de gezondheid en het welzijn van de kalveren moet ten minste eenmaal per dag geïnspecteerd worden. Indien er defecten zijn moeten deze onmiddellijk worden hersteld en indien dat niet mogelijk is moeten de nodige maatregelen worden getroffen om de gezondheid en het welzijn van de kalveren te beschermen totdat het defect is hersteld, met name door de toepassing van andere voedermethoden en het handhaven van een acceptabel leefklimaat.

10.

Elektrische leidingen en apparaten moeten worden geïnstalleerd en onderhouden worden in overeenstemming met de bepalingen van het koninklijk besluit van 10 maart 1981 waarbij het Algemeen Reglement op de elektrische installaties voor huishoudelijke installaties en sommige lijnen van transport en verdeling van elektrische energie bindend worden verklaard.

11.

De kalveren mogen niet voortdurend in het duister gehouden worden. Daartoe moet er voor passend dagen kunstlicht gezorgd worden. Wordt er kunstlicht gebruikt, dan moet dit ten minste zolang branden als er tussen 9 en 17 uur daglicht is. Er moet een vaste of verplaatsbare verlichtingsbron van voldoende sterkte aanwezig zijn om de kalveren te allen tijde te kunnen inspecteren en bekwaam personeel ter beschikking zijn om ziekte en gedragsveranderingen bij de dieren vast te stellen en om te oordelen of de omgevingsfactoren voldoen om de gezondheid en het welzijn van de kalveren te waarborgen.

12.

Voor de verzorging van de kalveren moet voldoende

13.

Op stal gehouden kalveren moeten ten minste tweemaal per dag en in de open lucht gehouden kalveren ten minste eenmaal per dag door de eigenaar of de voor de dieren verantwoordelijke persoon worden geïnspecteerd. Kalveren die ziek of gewond lijken, moeten onmiddellijk op passende wijze worden verzorgd. Zieke en gewonde kalveren moeten zo nodig kunnen worden afgezonderd in adequate lokalen met droog en comfortabel strooisel. Wanneer de kalveren niet reageren op de door eigenaar of houder verstrekte zorgen, moet zo spoedig mogelijk een dierenarts worden geraadpleegd zonder afbreuk te doen van de bepalingen van de dierengezondheidswet van 24 maart 1987 en van de wet van 28 augustus 1991 op de uitoefening van de diergeneeskunde alsook van hun uitvoeringsbesluiten.

14.

Alle kalveren moeten kunnen beschikken over voeder dat is afgestemd op hun leeftijd en gewicht en dat beantwoordt aan op de met hun gedrag samenhangende en hun fysiologische behoeften, ten einde een goede gezondheid en welzijn van de kalveren te bevorderen. Daarom moet het voeder voldoende ijzer bevatten om een gemiddeld hemoglobinegehalte van ten minste 4,5 mmol/l te bereiken en moeten kalveren van meer dan twee weken een bepaalde minimumhoeveelheid vezelhoudend voeder per dag krijgen, waarbij de hoeveelheid moet opgedreven worden van 50g tot 250 g per dag voor kalveren van 8 tot 20 weken oud.

15.

De kalveren moeten ten minste tweemaal daags gevoederd worden. Kalveren in groepshokken moeten, behalve bij ad libitum voeding of bij voeding via een automatisch voedersysteem, allemaal tegelijk kunnen eten. Kalveren mogen niet gemuilkorfd worden.

16.

Kalveren ouder dan twee weken moeten over voldoende vers water beschikken of hun dorst met andere vloeistoffen kunnen lessen. Evenwel moet in zeer warme omstandigheden en voor zieke kalveren steeds vers drinkwater ter beschikking zijn.

17.

Alle kalveren moeten zo vlug mogelijk na hun geboorte en in elk geval binnen de eerste 6 levensuren rundercolostrum toegediend worden.

18.

Stallen, uitrusting en gereedschap moeten op gepaste wijze worden gereinigd en ontsmet om kruisbesmetting en ziekteverwekkers te voorkomen.

Uitwerpselen, urine en niet opgegeten of gemorst voeder moeten zo vaak mogelijk worden verwijderd om de reuk zo gering mogelijk te houden en geen vliegen en knaagdieren aan te trekken.

Bijlage 7

DIERENWELZIEN VARKENS

Varkens in varkensbedrijven moeten gehouden en verzorgd worden in overeenstemming met de volgende bepalingen:

1. MINIMUMVOORSCHRIFTEN VOOR OPPERVLAKTE EN VLOEREN

a) Onverminderd de bepalingen onder punt 5 moet voor elk gespeend varken of gebruiksvarken dat in een groep wordt gehouden, met uitzondering van gelten na inseminatie en zeugen, een vrije vloerruimte beschikbaar zijn van minstens:

Levend gewicht (kg)	m ²
tot 10	0,15
van 10 tot 20	0,20
van 20 tot 30	0,30
van 30 tot 50	0,40
van 50 tot 85	0,55
van 85 tot 110	0,65
meer dan 110	1,00

b) Indien voor gespeende varkens of gebruiksvarkens die in groepen gehouden worden betonnen roostervloeren worden gebruikt:

i) is de maximale grootte van de spleetbreedte:

- 11 mm voor biggen;
- 14 mm voor gespeende varkens;
- 18 mm voor gebruiksvarkens;

ii) bedraagt de minimale balkbreedte:

- 50 mm voor biggen en gespeende varkens en
- 80 mm voor gebruiksvarkens.

2. HUISVESTING VAN GELTEN EN ZEUGEN

a) Zeugen en gelten moeten in groepen gehouden worden vanaf vier weken na de inseminatie tot één week vóór de verwachte werpdatum. De zijden van de box waarin de groep wordt gehouden, moeten langer zijn dan 2,8 m. Indien minder dan zes dieren in een groep worden gehouden, moeten de zijden van de box waarin de groep wordt gehouden langer zijn dan 2,4 m.

b) In afwijking van de bepalingen van voorgaande paragraaf mogen zeugen en gelten die in bedrijven met minder dan 10 zeugen worden gehouden, tijdens de in voorgaande paragraaf bedoelde periode apart worden gehouden, mits zij zich gemakkelijk in de box kunnen omdraaien.

c) Voor elke in groep gehouden zeug en gelt na inseminatie moet de totale vrije vloerruimte respectievelijk minimaal 2,25 m² en 1,64 m² bedragen. Indien deze dieren in groepen van minder dan zes individuen worden gehouden, moet de vrije vloerruimte worden vergroot met 10 %. Indien deze dieren in groepen van ten minste 40 worden gehouden, mag de vrije vloerruimte worden verkleind met 10 %.

d) Een deel van de in voorgaande paragraaf voorgeschreven ruimte, dat minimaal 0,95 m² per gelt en 1,3 m² per zeug bedraagt, moet bestaan uit een dichte vloer waarvan maximaal 15 % bestaat uit afvoergaten. Bij het gebruik van betonnen roostervloeren moet de balkbreedte ten minste 80 mm bedragen en de spleetbreedte ten hoogste 20 mm.

e) Het bouwen of het installeren van aanbindsystemen voor zeugen en gelten is verboden.

Het aanbinden van zeugen en gelten is verboden.

f) Onverminderd de eisen die zijn vastgesteld in punt 4, moeten zeugen en gelten permanent kunnen beschikken over los materiaal dat ten minste voldoet aan de desbetreffende eisen van punt 4.

g) Teneinde hun honger te verminderen en in de behoefte tot kauwen te voorzien, moeten alle guste en drachtige zeugen en gelten een toereikende hoeveelheid bulkof vezelrijk voer en energierijk voer krijgen.

h) Het voedersysteem voor zeugen en gelten in groepshuisvesting moet waarborgen dat ieder dier voldoende voedsel tot zich kan nemen, zelfs in aanwezigheid van concurrenten.

3. ALGEMENE BEPALINGEN

a) Varkens die in groepen moeten worden gehouden maar buitengewoon agressief zijn, door andere varkens zijn aangevallen of ziek of gewond zijn, mogen tijdelijk worden opgesloten in een aparte box. In dat geval moet het dier zich in die aparte box gemakkelijk kunnen omdraaien, voor zover dat niet in strijd is met specifiek veterinair advies.

b) Varkens die buiten gehouden worden, moeten beschikken over een beschutting tegen ongunstige weersomstandigheden.

c) Eenieder die personen in dienst heeft of neemt om varkens te verzorgen ziet erop toe dat deze personen instructies en richtsnoeren hebben gekregen inzake de desbetreffende bepalingen van deze bijlage.

4. ALGEMENE VOORWAARDEN TER BESCHERMING VAN VARKENS IN VARKENSHOUDERIJEN

a) In het gedeelte van het gebouw waar varkens worden gehouden, moet een continu geluidsniveau van 85 dBA of hoger worden vermeden. Constant of plotseling lawaai moet worden vermeden.

b) In de ruimten waar varkens worden gehouden, moet de lichtintensiteit ten minste 40 lux bedragen gedurende ten minste 8 uur per dag.

c) De varkensstallen moeten zo zijn gebouwd dat de varkens: toegang hebben tot een schone ligruimte met een comfortabele afwerking en temperatuur en met een adequate waterafvoer, waar alle dieren tegelijk kunnen liggen; kunnen rusten en normaal kunnen opstaan; andere varkens kunnen zien; in de laatste week vóór het werpen en tijdens het werpen mogen zeugen en gelten echter uit het zicht van soortgenoten worden gehouden.

d) Onverminderd de bepalingen onder punt 2, f) moeten de varkens permanent kunnen beschikken over voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen, bv. stro, hooi, hout, zaagsel, compost van champignons, turf of een mengsel daarvan, voor zover de gezondheid van de dieren daardoor niet in gevaar komt.

e) De vloeren moeten vlak maar niet glibberig zijn om te voorkomen dat de dieren zich verwonden, en moeten zo zijn ontworpen, uitgevoerd en onderhouden dat zij bij de dieren geen letsels of pijn veroorzaken. Zij moeten aangepast zijn aan het gewicht en de grootte van de dieren en moeten, wanneer geen strooisel wordt verstrekt, een stevig, vlak en stabiel oppervlak vormen.

f) Alle varkens moeten ten minste eenmaal per dag worden gevoederd. Wanneer varkens in groep worden gevoederd en niet ad libitum of via een automatisch individueel voedersysteem, moeten zij allemaal tegelijk kunnen eten.

g) Varkens van meer dan twee weken oud moeten permanent over voldoende vers water kunnen beschikken.

h) Het couperen van staarten en het verkleinen van de hoektanden mogen niet als routinemaatregel worden uitgevoerd, maar alleen wanneer bepaalde kwetsuren van spenen bij zeugen of van oren en staarten bij andere varkens zijn geconstateerd. Vóórdat tot deze ingrepen wordt besloten, moeten maatregelen worden getroffen om staartbijten en andere gedragsstoornissen te voorkomen, de omgeving en de varkensdichtheid in aanmerking genomen. Hiertoe moeten ontoereikende omgevingsfactoren of beheerssystemen worden aangepast.

i) De slagstanden van beren mogen worden ingekort om verwondingen bij andere dieren te voorkomen of om veiligheidsredenen.

De hierboven beschreven ingrepen (h, i) mogen alleen worden uitgevoerd door een dierenarts of een persoon die een bedoelde opleiding heeft gekregen en die ervaren is in het uitvoeren van deze ingrepen met adequate hulpmiddelen en onder hygiënische omstandigheden. Het castreren en het couperen van de staart bij dieren die ouder zijn dan zeven dagen, zijn alleen toegestaan als de ingrepen onder anesthesie en met aanvullende langdurige analgesie worden uitgevoerd door een dierenarts.

j) Lokalen, hokken, uitrusting en gereedschap voor varkens moeten op passende wijze worden gereinigd en ontsmet ten einde kruiscontaminatie en ziekteverwekkers te voorkomen.

k) Het opvangen, opslaan en behandelen van de mest op de bedrijven moet op zodanige manier gebeuren dat de varkens niet blootgesteld worden aan gassen zoals ammoniak, koolzuur, H₂S en CO in concentraties die schadelijk zijn voor hun gezondheid.

5. BIJZONDERE VOORSCHRIFTEN VOOR DE VERSCHILLENDE CATEGORIEËN VARKENS

a) Beren

- De berenhokken moeten zo gelegen en gebouwd zijn dat de beer zich kan omdraaien en de andere varkens kan horen, ruiken en zien. Verder moet een volwassen beer over een vrije vloeroppervlakte van ten minste 6 m² kunnen beschikken;
- Wanneer het hok tevens wordt gebruikt voor het dekken, moet een volwassen beer over een vrije vloeroppervlakte van ten minste 10 m² kunnen beschikken en moet het hok volledig vrij zijn van obstakels.
- Een deel van de totale vloeroppervlakte dat groot genoeg is voor de beer om te liggen moet bestaan uit een dichte vloer of moet worden voorzien van een mat of stro of ander geschikt materiaal.

b) Zeugen en gelten

- Er moeten maatregelen worden getroffen om de agressie in groepen zoveel mogelijk te beperken, door zoveel mogelijk te werken met stabiele groepen;
- Drachtige zeugen en gelten moeten zo nodig tegen uitwendige en inwendige parasieten worden behandeld. Drachtige zeugen en gelten moeten, voordat zij in het kraamhok worden gebracht, grondig worden schoongemaakt;

- In de laatste week vóór het werpen moeten zeugen en gelten over voldoende en adequaat nestmateriaal kunnen beschikken, tenzij dat met de op het bedrijf gebruikte mengmestmethode technisch niet uitvoerbaar is;
- Achter de zeug of gelt moet een vrije ruimte zijn om het natuurlijke of begeleide werpen te vergemakkelijken;
- Kraamhokken waarin de zeugen zich vrij kunnen bewegen, moeten voorzien zijn van een bescherming voor de biggen, bv. een zeugenbeugel.

c) Biggen

- Een deel van de totale vloeroppervlakte dat groot genoeg is om alle dieren tegelijk te laten rusten, moet bestaan uit een dichte vloer of een mat, of moet worden voorzien van stro of ander geschikt materiaal;
- Wanneer een kraamhok wordt gebruikt, moeten de biggen voldoende ruimte hebben om ongehinderd te kunnen zuigen;

Biggen mogen niet worden gespeend voordat zij 28 dagen oud zijn, tenzij het welzijn of de gezondheid van de zeug of van de biggen anders in het gedrang komen. Biggen mogen evenwel ten hoogste zeven dagen vroeger worden gespeend wanneer zij naar gespecialiseerde voorzieningen worden gebracht die volledig worden leegemaakt en grondig worden gereinigd en ontsmet vóórdat een nieuwe groep wordt binnengebracht en die gescheiden zijn van de voorzieningen waar zeugen worden gehouden, dit alles om het overdragen van ziekten op de biggen zo veel mogelijk te beperken.

d) Gespeende biggen en opfokvarkens

- Als varkens in groep worden gehouden, moeten maatregelen worden genomen om van het normale gedrag afwijkende gevechten te voorkomen;
- De dieren moeten worden gehouden in groepen waaraan zo weinig mogelijk dieren mogen worden toegevoegd eenmaal de groepen gevormd zijn. Het in groepen plaatsen van varkens moet zo vlug mogelijk gebeuren, bij voorkeur vóór of anders ten hoogste één week na het spenen. Als varkens aan een groep moeten worden toegevoegd, moeten zij voldoende mogelijkheden hebben om aan de andere varkens te ontsnappen en zich voor hen te verbergen;
- Bij tekenen van ernstige gevechten moeten de oorzaken hiervan onmiddellijk worden onderzocht en moeten passende maatregelen worden genomen, zoals het eventueel verstrekken van stro aan de dieren of van ander materiaal om te onderzoeken. Dieren die worden bedreigd of bijzonder agressieve dieren moeten van de groep worden gescheiden overeenkomstig de bepalingen onder punt 3, a);
- Het systematisch toedienen van kalmeermiddelen om het toevoegen van dieren aan een groep te vergemakkelijken, is verboden. Het is slechts toegestaan in uitzonderlijke gevallen en op advies van een dierenarts.

Bijlage 8

DIERENWELZIJN LANDBOUWHUISDIEREN

Dieren, met uitzondering van vissen, reptielen of amfibieën, moeten worden gefokt en gehouden onder voorwaarden die stroken met de hierna vermelde bepalingen, met inachtneming van de soort en de graad van ontwikkeling, aanpassing en domesticering, evenals de uit ervaring of wetenschappelijk onderzoek gebleken fysiologische en ethologische behoeften.

1. PERSONEEL

De dieren moeten worden verzorgd door een voldoende aantal personen die over de nodige vaardigheden, kennis en vakbekwaamheid beschikken.

2. CONTROLES

a) Alle dieren die worden gehouden in veehouderij-systemen waar hun welzijn afhangt van frequente verzorging door de mens, moeten ten minste eenmaal per dag worden gecontroleerd. Dieren die in andere systemen worden gehouden, moeten zo vaak worden gecontroleerd dat lijden wordt voorkomen.

b) Er moet voldoende (vaste of draagbare) verlichting zijn voor een grondige controle van de dieren op elk willekeurig tijdstip.

c) Dieren die ziek of gewond lijken, moeten onmiddellijk op passende wijze worden verzorgd, en wanneer die zorg geen verbetering in de toestand van het dier brengt, moet zo spoedig mogelijk een dierenarts worden geraadpleegd. Ziekte of gewonde dieren moeten zo nodig worden afgezonderd in een passend onderkomen met, in voorkomend geval, gerieflijk, droog ligstro.

3. BIJHOUDEN VAN EEN REGISTER

a) De eigenaar of houder van de dieren moet een register bijhouden van de verstrekte medische zorg en het bij iedere controle geconstateerde aantal sterfgevallen. Indien gelijkwaardige gegevens voor andere doeleinden moeten worden bijgehouden, kan daarmee ook voor de doeleinden van deze richtlijn worden volstaan.

b) Het register moet ten minste drie jaar worden bewaard en desgevraagd, alsmede bij de controles, aan de bevoegde overheid worden voorgelegd.

4. BEWEGINGSVRIJHEID

De bewegingsvrijheid die past bij het dier, met inachtneming van de soort en in overeenstemming met de bestaande ervaring en de wetenschappelijke kennis, mag niet op zodanige wijze worden beperkt dat het dier daardoor onnodig lijden of letsel wordt toegebracht. Wanneer een dier permanent of geregeld wordt aangebonden, vastgeketend of geïmmobiliseerd, moet het voldoende ruimte worden gelaten voor zijn fysiologische en ethologische behoeften, overeenkomstig de bestaande ervaring en de wetenschappelijke kennis.

5. GEBOUWEN EN BEHUIZING

a) De materialen die worden gebruikt voor de behuizing, met name de bouw van de hokken en de uitrusting waarmee de dieren in aanraking kunnen komen, mogen niet schadelijk zijn voor de dieren en moeten grondig gereinigd en ontsmet kunnen worden.

b) Behuizing en inrichtingen voor de beschutting van dieren moeten zodanig geconstrueerd zijn en in een zodanige staat van onderhoud verkeeren dat er geen scherpe randen of uitsteeksels zijn die de dieren kunnen verwonden.

c) De luchtcirculatie, het stofgehalte van de lucht, de temperatuur, de relatieve luchtvochtigheid en de gasconcentraties moeten binnen zodanige grenzen worden gehouden dat zij niet schadelijk zijn voor de dieren.

d) In gebouwen gehouden dieren mogen niet voortdurend in het duister worden gehouden of in kunstlicht verblijven zonder dat dit voor een passende periode wordt uitgeschakeld. Indien het beschikbare natuurlijke licht niet voldoende is voor de ethologische en fysiologische behoeften van de dieren, moet geschikt kunstlicht aanwezig zijn.

6. NIET IN GEBOUWEN GEHOUDEN DIEREN

Dieren die niet in gebouwen gehouden worden, moeten zo nodig voor zover mogelijk beschermd worden tegen slechte weersomstandigheden, roofdieren en gezondheidsrisico's.

7. AUTOMATISCHE OF MECHANISCHE APPARATUUR

Alle automatische of mechanische apparatuur die noodzakelijk is voor de gezondheid en het welzijn van de dieren moet ten minste eenmaal per dag worden gecontroleerd. Defecten moeten onmiddellijk worden hersteld; indien dat niet mogelijk is, moeten de nodige maatregelen worden getroffen om de gezondheid en het welzijn van de dieren veilig te stellen.

Indien gezondheid en welzijn van de dieren afhankelijk zijn van een kunstmatig ventilatiesysteem, moet dat voorzien zijn van een passend noodstelsel waarmee voldoende verse lucht kan worden aangevoerd om de gezondheid en het welzijn van de dieren te waarborgen als het hoofdsysteem uitvalt, en er moet een alarmsysteem zijn dat in dat geval in werking treedt. Het alarmsysteem moet regelmatig worden getest.

8. VOEDER, WATER EN ANDERE STOFFEN

a) De dieren moeten een toereikende hoeveelheid gezond en voor de soort en de leeftijd geschikt voeder krijgen zodat zij in goede gezondheid blijven en aan hun voedingsbehoeften voldaan wordt. Het toegediende voeder en drinken en de wijze van toediening mogen de dieren geen onnodig lijden of letsel toebrengen.

b) Alle dieren moeten voeder krijgen met tussenpozen die bij hun fysiologische behoeften passen.

c) Alle dieren moeten toegang hebben tot een toereikende hoeveelheid water van passende kwaliteit of moeten op een andere wijze aan hun behoefte aan water kunnen voldoen.

d) Voeder- en drinkinstallaties moeten zo ontworpen, gebouwd en geplaatst zijn dat het gevaar voor verontreiniging van voeder en water, alsmede schadelijke gevolgen van rivaliteit tussen de dieren tot een minimum beperkt worden.

e) Behalve stoffen voor therapeutische of profylactische doeleinden, dan wel zoötechnische behandeling zoals bepaald in artikel 1, lid 2, onder c), van richtlijn 96/22/EG van de Raad van 29 april 1996 betreffende het verbod op het gebruik, in de veehouderij, van bepaalde stoffen met hormonale werking en van bepaalde stoffen met thyreostatische werking, alsmede van beta-agonisten mogen geen stoffen aan een dier worden toegediend, tenzij uit wetenschappelijke studies naar het welzijn van dieren of uit de ervaring is gebleken dat de stof niet schadelijk is voor de gezondheid of het welzijn van het dier.

9. FOKMETHODEN

a) Er mogen geen natuurlijke of kunstmatige fokmethoden worden toegepast die de betrokken dieren pijn of letsel toebrengen of kunnen toebrengen.

Dit voorschrift sluit niet bepaalde handelingen uit die een uiterst gering of kortstondig lijden of letsel kunnen berokkenen, of een ingreep kunnen vergen die vermoedelijk geen blijvend letsel veroorzaakt.

b) Een dier mag alleen voor landbouwdoeleinden worden gehouden als op basis van het genotype of fenotype redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de gezondheid en het welzijn van het dier daardoor niet worden geschaad.

Bijlage 9

BUITENDIENSTEN DEPARTEMENT LANDBOUW EN VISSERIJ

Antwerpen:

Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
Anna Bijns Gebouw
Lange Kievitstraat 111 – 113 bus 72
2018 ANTWERPEN
Tel.: 03 224 92 00 Fax: 03 224 92 01
inkomenssteun.antwerpen@lvvlaanderen.be

West-Vlaanderen:

Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
VAC Jacob van Maerlant
Koning Albert I-laan 1/2, bus 101
8200 BRUGGE
Tel.: 050 20 76 20 Fax: 050 20 76 29
inkomenssteun.westvlaanderen@lvvlaanderen.be

Vlaams-Brabant:

Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
Vlaams Administratief Centrum
Diestsepoort 6, bus 102
3000 LEUVEN
Tel.: 016 66 61 40 Fax: 016 66 61 41
inkomenssteun.vlaamsbrabant@lvvlaanderen.be

Limburg:

Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
VAC (Blok A, niveau 2) Koningin Astridlaan 50,
bus 6
3500 HASSELT
Tel.: 011 74 26 50 Fax: 011 74 26 69
inkomenssteun.limburg@lvvlaanderen.be

Oost-Vlaanderen:

Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 101
9000 GENT
Tel: 09 276.29.00 Fax: 09 276 29 05
inkomenssteun.oostvlaanderen@lvvlaanderen.be

PROVINCIALE DIENSTEN VAN HET AGENTSCHAP VOOR NATUUR EN BOS

Antwerpen:

Vlaamse overheid
Agentschap voor Natuur en Bos
Anna Bijns Gebouw
Lange Kievitstraat 111/113 bus 63
2018 Antwerpen
Tel. 03 224 62 62 Fax 03 224 60 90
ant.anb@vlaanderen.be

Vlaams-Brabant:

Vlaamse overheid
Agentschap voor Natuur en Bos
Vlaams Administratief Centrum
Diestsepoort 6, bus 75
3000 LEUVEN
Tel.: 016 66 63 00 Fax: 016 66 63 05
vbr.anb@vlaanderen.be

Limburg:

Vlaamse overheid
Agentschap voor Natuur en Bos
Koningin Astridlaan 50, bus 5
3500 HASSELT
Tel. 011 74 24 50 Fax 011 74 24 99
lim.anb@vlaanderen.be

Oost-Vlaanderen:

Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 73
9000 GENT
Tel. 09 265 46 20 Fax 09 265 45 88
ovl.anb@vlaanderen.be

West-Vlaanderen:

Vlaamse overheid
Agentschap voor Natuur en Bos
VAC Jacob van Maerlant
Koning Albert I-laan 1/2, bus 74
8200 BRUGGE
Tel.: 050 24 77 40 Fax 050 24 77 45
wvl.anb@vlaanderen.be

ADRESSEN BUITENDIENSTEN VAN DE MESTBANK VAN DE VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ

Antwerpen:

VLM Antwerpen
Mestbank
Cardijnlaan 1
2200 HERENTALS
Tel.: 014 25 83 33

Vlaams-Brabant:

VLM Vlaams-Brabant
Mestbank
Vlaams Administratief Centrum
Diestsepoort 6, bus 74
3000 LEUVEN
Tel.: 016 66 52 69 Fax: 016 31 17 98

Limburg:

VLM Limburg
Mestbank
Koningin Astridlaan 50
3500 HASSELT
Tel.: 011 29 88 00

Oost-Vlaanderen:

VLM Oost-Vlaanderen
Mestbank
Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 75
9000 GENT

West-Vlaanderen:

VLM West-Vlaanderen
Mestbank
Velodroomstraat 28
8200 BRUGGE
Tel.: 050 45 81 79

ADRESSEN VAN DE AFDELING MILIEUINSPECTIE VAN HET DEPARTEMENT LEEFMILIEU, NATUUR EN ENERGIE

Afdelingshoofd:

Graaf de Ferrarisgebouw
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 BRUSSEL
Tel.: 02 553 81 83 Fax: 02 553 80 85
milieu-inspectie@lne.vlaanderen.be

Buitendienst West-Vlaanderen:

VAC Jacob van Maerlant
Koning Albert I-laan 1/2, bus 73
8200 BRUGGE
Tel.: 050 24 79 60 Fax: 050 24 79 65
milieu-inspectie.wvl@lne.vlaanderen.be

Hoofdinspectie:

Graaf de Ferrarisgebouw
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 BRUSSEL
Tel.: 02 553 81 77 Fax: 02 553 80 85
milieu-inspectie.hi@lne.vlaanderen.be

Buitendienst Antwerpen:

VAC gebouw
Lange Kievitstraat 111-113 bus 62
2018 ANTWERPEN
Tel.: 03 224 64 25 Fax: 03 224 64 28
milieu-inspectie.ant@lne.vlaanderen.be

Buitendienst Limburg:

Vlaams Administratief Centrum
Koningin Astridlaan 50 bus 5
3500 HASSELT
Tel.: 011 74 26 00 Fax: 011 74 26 29
milieu-inspectie.lim@lne.vlaanderen.be

Buitendienst Oost-Vlaanderen:

Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 71
9000 GENT
Tel.: 09 276 22 00 Fax: 09 276 22 05
milieu-inspectie.ovl@lne.vlaanderen.be

Buitendienst Vlaams-Brabant:

Vlaams Administratief Centrum
Diestsepoort 6, bus 71
3000 LEUVEN
Tel.: 016 66 60 70 Fax: 016 66 60 75
milieu-inspectie.vbr@lne.vlaanderen.be